

בס"ד

300 שאלות ותשובות לליל הסדר

מאת: ישראל אזולאי

החוברת שתיקה אתכם לתוך
תקופת מצרים

300

שאלות ותשובות מתוך מאמרי חז"ל
וגדולי רבותינו והכל בטוב טעם
ושמחה קלה לכל נפש

הכינו
פרסים
לילדים

הקדמה

חַיִּיב כָּל אָדָם לְסַפֵּר בִּיציאת מצרים וְכָל הַמְרֵבָה הָרִי הוּא
 מִשׁוֹבַח וּכְבֹד הַפְּלִיגוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים לְדַבֵּר רַבּוֹת
 בְּמַעֲלַת הַמִּסְפָּר בִּיציאת מצרים וּבַכֶּרֶט לְבָנִים. הַיְלָדִים
 הַמֵּתוּקִים וְהָרַפִּים בְּשָׁנִים רְאוּיִים לְשִׁמוּעַ מִפִּי הַמִּסְפָּר
 אֶת סִיפּוּרֵי מְצָרִים בְּלִשׁוֹן קְלָה וּמִשְׁעָשְׁעָת.
 אֲדָ מִכּוּוֹן שֶׁלֹּא כָּל אָב וְאִם וְעוֹרֵךְ לֵיל הַסֵּדֶר יוֹדְעִים פִּיֶּצֶד
 לְסַפֵּר לְבְנֵיהֶם כְּפִי הַבְּנֵתָם שֶׁל הַקְּטָנִים, עַל כֵּן עָלָה
 בְּרַעֲיוֹנֵי לְחַבֵּר אֶת זֶה הַחִיבוּר.
 חוֹבֵרֵת לְזִכּוּי הַרְבִּים וְבֵה שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת שְׁאֵלוֹת וְתִשׁוּבוֹת
 יְלָלֵל הַסֵּדֶר. הַחוֹבֵרֵת מְחַפֵּימָה מְאֹד וּמְתַאֲיָמָה בְּדִיוֹק
 לְמַצּוֹת "וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ."
 דְּבָרִים הַמְּלֵהִיבִים אֶת הַלְּבָבוֹת לְאַמוּנָה בְּהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ.
 עֲרוּכִים מִתּוֹךְ מְקוֹרוֹת חַז"ל מְדַרְשִׁים וּפְרָשֵׁי הַתּוֹרָה
 מַעוּבָדִים בְּטוֹב טַעַם וּמְתַאֲיָמִים לְכָל גִּיל.

חג שמח וכשר

ישראל אזולאי

אני חושב על ידי
שהיהודים מכרו
להם את המים
בכסף

שאלה
מספר 87.
כיצד
התעשרו
היהודים
במכת דם?

מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו...

1. מי הם שלושת אבותינו? תשובה: אברהם יצחק ויעקב.
2. מי היו הוריו של אברהם אבינו? תשובה: אמו אמתלאי ואביו תרח.
3. במה עסק תרח אביו של אברהם? תשובה: מכירת פסלים לעבודה זרה.
4. באיזה גיל החל אברהם אבינו לחפש אחר ה'?

תשובה: אמו של אברהם החביאה אותו במערה בהיותו תינוק, מפני שפחדה שנימרוד הרשע יהרוג אותו. ה' עשה לו נס ושלח מלאך לגדלו וכשהגיע לגיל 3 יצא מהמערה והחל לקרוא לה' ואז ה' התגלה אליו. וכך מובא במדרש תנחומא (לך לך, פרשה ג) אָמַר רַבִּי חֲנִינְא, בֵּא וְרֵאָה חֲבֵתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם לְפָנָי בּוֹרְאוֹ, שֶׁבֶן שְׁלֹשׁ שָׁנִים הִפִּיר בּוֹרְאוֹ, שְׁנָאֵמַר: עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם וְגוֹי' (בראשית כ"ו, ה), עַי' שְׁבַעִים, קַי מָאָה, בִּי שְׁנַיִם, הָרִי מָאָה וְשִׁבְעִים וְשָׁנִים, וְכָל יָמָיו שֶׁל אַבְרָהָם מָאָה וְשִׁבְעִים וְחָמֵשׁ, הָא לְמִדְתִּי, שֶׁבֶן שְׁלֹשׁ שָׁנִים הִפִּיר אֶת בּוֹרְאוֹ.

5. מה עשה אברהם לפסלים של אביו? תשובה: שבר את כולם.

6. מדוע ה' אמר לאברהם שיעזוב את אביו וילך לארץ כנען? תשובה: מפני שהיה אביו עובד אלילים ורצה ה' שאברהם יגלה את מלכותו בעולם.

7. מי היו הוריו של יצחק אבינו? תשובה: אמו שרה ואביו אברהם.

8. לאן לקח אברהם אבינו את בנו יצחק עם עצים ומאכלת? תשובה: לעקדה בהר המוריה.

9. מי היו הוריו של יעקב אבינו? תשובה: אמו רבקה ואביו יצחק.

10. כמה נשים היו ליעקב אבינו, ומי הן? תשובה: 4, לאה ורחל בנותיו של לבן הארמי. בלהה וזילפה השפחות.

11. כמה בנים וכמה בנות היו ליעקב אבינו? תשובה: 12 בנים ובת אחת.

12. מהם שמות בני יעקב? תשובה: ראובן, שמעון, לוי, יהודה, יששכר, זבולון, דן, נפתלי, גד, אשר, יוסף ובנימין.

13. ליעקב ולאה נולדת בת, מי יודע מה היה שמה? תשובה: דינה.

14. מי היה אחיו של יעקב? תשובה: עשו הרשע.

15. מדוע יעקב נקרא בשם יעקב? תשובה: שתפס את עקב עֵשָׂו בלידתו.

16. מי מבין שלושת האבות היה בכבשן האש וניצל? תשובה: אברהם אבינו, שזרקו נמרוד הרשע לכבשן.

17. מי מבין שלושת האבות אהב את עשו הרשע? תשובה: יצחק אבינו, מפני שעשו היה מכבד אותו מאד.

18. מי מבין שלושת האבות חצה את הירדן במקלו כמו קריעת ים סוף? תשובה: יעקב אבינו בעת שחצה את הירדן עם משפחתו בדרכו לארץ ישראל.

19. את מי מכרו בני יעקב לעבד? תשובה: יוסף אחיהם.

20. מי מבניו של יעקב היה מלך במצריים? תשובה: יוסף הצדיק.

21. מי הם בניו של יוסף הצדיק? תשובה: אפרים ומנשה.

22. אחיי יוסף מכרוהו עד שהגיע למצרים, ולבסוף הם מצאו אותו כשהוא מלך במצרים, מיד רצו האחים להודיע לאביהם כי יוסף חי ולא מת אך הם פחדו שהרי אביהם היה איש זקן ועברו הרבה שנים שלא ראה את יוסף, ושמה ייבהל ויתרגש מאד ותהיה סכנה לחייו, אם כן מי הודיע ליעקב שיוסף בנו חי?

תשובה: סרח בת אשר, לקחה כינור והחלה לשיר: עוד יוסף חי, והוא מלך במצרים ויש לו שני בנים, מנשה ואפרים, וכך שמע יעקב ותחי נפשו.

23. יעקב אבינו ירד למצרים עם כל משפחתו כמה הם היו בסה"כ? תשובה: ששים ושמונה, יוכבד אמו של משה, נולדה בין החומות ויוסף כבר היה במצרים בסך הכל 70 נפש.

24. היכן התגורר יעקב אבינו עם בניו כשירד למצרים? תשובה: בארץ גושן שהייתה שייכת לשרה אמנו, שכאשר ירד אברהם למצרים החביא את שרה בתיבה וכשתפסוהו המצרים לקחוה לאשה לפרעה. ה' יתברך העניש את פרעה בנגעים גדולים וכואבים ופרעה שחרר מיד את שרה ונתן לה במתנה את ארץ גושן.

25. כל זמן שהם היו חיים, עדין לא התחיל השעבוד במצרים, אך לאחר שכולם נפטרו, מיד התחיל השעבוד של בני ישראל. מי אלו? תשובה: בני יעקב.

26. כתוב בתורה: ובני ישראל פרו וישרצו וירבו מאד. כמה תינוקות היו לכל אמא בבטנה? תשובה: ששה בכרס אחת. (כנגד 6 מילים שבפסוק)

27. מי הוא מלך מצריים ומה היה גובהו? תשובה: פרעה הרשע, וגובהו היה אמה (50 ס"מ)

28. פרעה היה אומר בפני כולם שהוא אלוהים ואינו צריך לעשות צרכים, והרי אנו יודעים שפרעה בסך הכל היה מכשף מרושע, אם כן היכן באמת היה פרעה עושה את צרכיו?

תשובה: היה קם השכם בבוקר והולך ליאור בכדי שאף אחד לא יראהו, עד שפעם אחת ה' אמר למשה לך ליאור השכם בבוקר, והלך משה וראהו שבא לעשות את צרכיו, ופרעה התבזה ונבוכך בפני משה.
29. כמה ילדים היו לפרעה? תשובה: שלושה בנים ושתי בנות.

30. פרעה נורא פחד מעם ישראל שהרי הם הולכים ומתרבים, ולכן הוא החליט להעביד אותם בעבודות קשות, באלו סוגי עבודה העביד פרעה את בני ישראל?

תשובה: בעבודת פרך, בחומר בלבנים, ועבודות השדה שנאמר "וימררו את חייהם בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה". כשהיו היהודים חוזרים מעבודתם בעבודת הבניין בלילה ובאים לנוח מעט, היו המצרים הרשעים שולחים אותם לשדות להביא להם ירקות, פרות ולשאוב מים מהנהר.

31. מיהו הראשון שיצא לעבודות הפרך?

תשובה: פרעה הרשע. וכך אמרו חז"ל: רבי אלעזר אמר לקח פרעה הרשע סל ומגרפה, והיה מרים לבנים, וכשראוהו היהודים ריחמו עליו ואמרו האם יתכן שמלך יעבוד, והלכו לעזור לו, וכאשר הגיעה שעת החשיכה העמיד עליהם שוטרים מצרים ולא יכלו להפסיק את עבודתם.

32. מי היו המיילדות העבריות? תשובה: שפרה ופועה.

33. יוכבד היא שפרא, אם כן מדוע נקרא שמה שפרא?
 תשובה: שהייתה משפרת את הוולד הנולד מרחם האם.

34. מרים היא פועה, אם כן מדוע נקרא שמה פועה?
 תשובה: שהייתה פועה בפיה לתינוקות (מדברת ושרה להם שירי קודש).

35. מה גזר פרעה הרשע על שפרה ופועה?
 תשובה: שברגע שהן באות ליילד את התינוקות, יבחינו אם בן הוא יהרגוהו בלידתו ורק אם בת היא ותחי.

36. האם שפרה ופועה שמעו לקול פרעה?
 תשובה: לא, אלא מסרו נפשם למען ילדי ישראל והמשיכו ליילד את התינוקות.

37. מדוע שפרה ופועה לא פרשו מתפקיד המיילדות והכניסו את עצמן לסכנת חיים שהרי יכול פרעה ברגע אחד להוציאם להורג על שלא שמעו בקולו?

תשובה: הן חששו שיבואו מיילדות אחרות שיפחדו מפרעה ואכן יקיימו את גזרותיו ויהרגו את התינוקות בלידתם, ולכן סיכנו את חייהן למען שלומם של ילדי ישראל. (פרפראות לתורה בשם החפץ חיים)

38. מהו השכר שנתן ה' יתברך לשפרא ופועה בעבור שלא שמעו לקול פרעה? תשובה: שפרא זכתה שבניה יהיו כוהנים(אהרון) ולויים(משה). ומרים זכתה שיצא ממנה מלכות בית דוד.

39. מדוע גזר פרעה להשליך את התינוקות היהודים והמצרים ליאור? תשובה: מפני שאמרו לו מכשפיו, שעתיד להיוולד מושיען של ישראל בתוך ארץ מצרים ולא ידע אם יהודי הוא או מצרי ולכן גזר להשליך כל זכר ליאור.

40. מה עשו מלאכי השרת בשעה שהיה פרעה משליך את תינוקות בני ישראל ליאור?

תשובה: ירדו מלאכי השרת ליאור, והיו מצילים את התינוקות ומניחים אותם בשדות ומאכילים אותם דבש וחלב עד שגדלו וחזרו לבתיהם.

41. מה עשו בנות ישראל כאשר היו צריכות להוליד את התינוקות שלהן? תשובה: "רבה כצמח השדה נתתיך ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים שדים נכוננו ושערך צמח ואת ערום ועריה"

בשעה שגזר פרעה הרשע להשליך כל תינוק זכר ליאור, הלכו בנות ישראל לשדות ומולידות את תינוקיהם תחת העץ ומשאירות אותם בשדה וחוזרות לבתיהם. והיה הקדוש ברוך הוא שולח את מלאכיו והיו מגדלים אותם ומטפלים בהם עד שהיו גדלים וחוזרים לאמם.

42. מי הם הוריו של משה רבנו, ומהם אחיו?

תשובה: אמו יוכבד (שפרה) אביו עמרם, אחיו אהרון ואחותו מרים (פועה).

44. כמה חודשים החביאה יוכבד את משה בביתה? תשובה: 3 חודשים

45. שרה אמנו ילדה את יצחק בגיל תשעים, באיזה גיל ילדה יוכבד את משה? תשובה: מאה ושלושים שנה.

46. היכן הניחה יוכבד את משה הקטן ומדוע? תשובה: בתיבה, ושלחה את מרים בתה להניחה על הסוף בשפת היאור, מפני שפחדה שהמצרים יהרגו אותו.

47. מי המתין ליד היאור לראות מה יקרה עם משה? תשובה: מרים.

48. מדוע המתינה מרים ליד היאור?

תשובה: אמר רב: לפי שהייתה מרים מתנבאת ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל מיד מצרים וכוון שנולד משה, נתמלא כל הבית כולו אור. עמד אביה ונשקה על ראשה ואמר לה בתי נתקיימה נבואתך. ולאחר שהניחוחו ביאור, הכה אביה על ראשה ואמר לה: היכן נבואתך? ולכן דאגה מרים, האם נבואתה תתקיים עד הסוף או לא.

49. מי משכה את התיבה של משה ומה קרה ליד שלה?

תשובה: בתיה בת פרעה, וחז"ל אומרים ששלחה את ידה לתיבה אך לא הגיעה לתיבה מפני שהייתה רחוקה ממנה, ונעשה לה נס והתארכה ידה כמה אמות.

50. מדוע ירדה בתיה בת פרעה ליאור?

תשובה: אמרו רבותינו ז"ל שירדה לרחוץ מגלולי עבודה זרה ויש אומרים שנצטרעה וכיון ששלחה ידה לאותו צדיק נתרפאת מהצרעת.

51. מה קרה כאשר בתיה פתחה את מכסה התיבה?

תשובה: "ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה" שהיה קולו כנער והייתה בתיה מנשקתו ומחבקתו ומחבבתו ושומרת עליו כמרגלית יקרה.

52. מה ניתן ללמוד מבתיה בת פרעה?

תשובה: אמרו חז"ל שידה של בתיה הייתה קצרה מלהגיע אל התיבה אם כן מה ראתה בכל זאת לשלוח את ידה על דבר שהוא נגד המציאות הקיימת? אלא כיוון שכוונתה הייתה להציל את משה נעשה לה נס גדול ותארכה ידה. ומכאן יש ללמוד: שלעולם יחתור האדם אל המטרה הנכספת מתוך אמונה וביטחון בקדוש ברוך הא, ואף על פי שנראית לו המטרה רחוקה מכדי להשיגה באורח טבעי, אסור להתייאש ולהוריד את ידיו מהמעשה אלא לבטוח בה' יתברך ואין עוד מלבדו. (פרפראות לתורה בשם רבי מאיר שפירא).

53. כשרצתה בתיה להאכיל את משה הביאה נשים מצריות בכדי להניק את משה אך משה סגר את פיו ולא ינק מהן. מדוע לא רצה משה התינוק לינוק מהמצריות? תשובה: אומר רש"י מפני שהיה עתיד לדבר עם השכינה ולא רצה לינוק מאשה מצרית.

54. מדוע קראה בתיה למשה בשם זה?
תשובה: על שם שמשתה (משכה) אותו מן המים.

55. באיזה בית גדל משה?
תשובה: בביתו של פרעה, וכאן רואים את ההשגחה העליונה כיצד גודל מושיען של ישראל דווקא בביתו של פרעה הרשע ומשם תצא הגאולה.

56. פרעה בחן את משה הקטן כאשר הוא הניח לפניו קערה עם זהב וקערה אחת עם גחלים בוערים, לאן הושיט משה את ידו ומדוע?

תשובה: רצה משה לקחת את הקערה עם הזהב מפני שהיה חכם גדול, אך בא מלאך והזיז את ידו לגחלים, וזאת משום שאם היה משה מניח את ידו בזהב, היה ניכר שהוא חכם והיה נראה לפרעה שהוא הגואל, ומיד היה הורגו.

57. כשגדל משה יצא מארמונו של פרעה והלך לראות כיצד בני ישראל עובדים, ואז ראה משה שוטר מצרי מכה יהודי, מה עשה משה לשוטר המצרי? תשובה: הרג אותו ע"י מגרפה שהייתה ביד היהודי ויש אומרים שאמר את שם המפורש (שם ה') והרגו שנאמר: "הֲלֹהֶרְגֵנִי אֵתָה אֹמֵר"
58. מי היה המצרי שהרג משה?

תשובה: המצרי הזה היה אחראי על מאה ועשרים יהודים שהיה בכל יום מוציאם מביתם לעבודות הפרך. ופעם אחת כשהוציאם מביתם נכנס לאחד הבתים ומצא אשה ושמה שלומית בת דברי שהייתה יפת תואר ונתן בה עיניו ובא עליה. וכשחזר בעלה מעבודות הפרך, אמר לה בעלה שמה נגע בך המצרי המתועב הזה, ואמרה לו הייתי סבורה שזה אתה. מיד תפס אותו המצרי והחל להכותו מכות עזות. אמר לו משה רשע, לא די שלקחת את אשתו, אתה גם מכהו, מיד קם משה והרגו.

59. ביום השני יצא שוב משה וראה שני אנשים רבים, מי היו שני האנשים? תשובה: דתן ואבירם הרשעים.

60. דתן ואבירם הלכו והלשינו לפרעה שמשה הרג את השוטר המצרי.
ומתוך כך הבין משה שבעבור חטא חמור התחייבו בני ישראל להשתעבד
במצריים מהו החטא החמור שבעבורו התחייבו להשתעבד במצרים?
תשובה: חטא לשון הרע, בדיוק מה שחטאו דתן ואבירם.

61. כששמע פרעה הרשע שמשה הרג את השוטר המצרי מיד צוה על
אחד משוטריו להרוג את משה. ומיד לקח שוטר פרעה חרב גדולה והניחה
בחוזקה על צווארו של משה. האם הוא הצליח להורגו?

תשובה: לא, ה' עשה נס ונהפך צווארו כמו אבן שיש ונהפכה החרב וחתכה את ראשו של השוטר המצרי.

62. כיצד הצליח משה לברוח מארץ מצרים, והרי כל השוטרים המצרים
היו בסביבתו, כיצד לא תפסו אותו שוטרי פרעה?

תשובה: אמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שברח משה מפני פרעה, נעשו כל אנשי מצרים: חלק אילמים, חלק חרשים וחלק סומים, אמר פרעה לאילמים היכן משה? ולא יכלו לדבר, אמר לחרשים ולא היו שומעים, אמר לסומים ולא היו רואים וכך הצליח משה לברוח מפני חרב פרעה.

63. לאן ברח משה מפני פרעה? תשובה: לארץ כוש ושם מינוהו למלך עליהם 40 שנה ולאחר מכן הלך למדיין ליתרו.

64. בן כמה היה משה רבנו שהגיע למדיין? תשובה: בן 67 שנה.

65. בדרך למדיין משה הגיע לבאר מים מי היה שם? תשובה: שבע בנות יתרו, שבאו להשקות את צאן אביהם.

66. עם מי יתחתן משה רבנו? תשובה: עם בתו של יתרו ציפורה.

67. שלושה צדיקים מצאו את זיווגם ליד הבאר, מי הם? תשובה: יצחק, יעקב ומשה רבנו.

68. כאשר רצה משה להתחתן עם ציפורה, יתרו הסכים בתנאי אחד, מהו התנאי, והאם משה הסכים? תשובה: אמר יתרו למשה, אם רצונך להתחתן עם בתי, עליך להבטיח לי שהבן הראשון שיהיה לך יהיה מוקדש לעבודה זרה, ומשה הסכים.

69. מה גרם ליתרו לתת למשה את ציפורה בתו לאשה?

תשובה: כותב ה"מעם לועז": המטה של משה הוא אחד מהדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, ונטלו אדם הראשון ומסרו לְחִנוּךְ, וחנוך מסרו לְשֵׁם בֶן נח, וְשֵׁם לאברהם, ואברהם ליצחק ויצחק ליעקב. ויעקב הביאו למצרים ונתנו ליוסף. וכשמת יוסף, לְקַחוּ פרעה עם כל נכסיו, ויתרו היה אחד מיועצי פרעה, וכשברח למדיין גנב את המטה מפרעה ותקע אותו בגינתו, ואף אחד לא הצליח להוציאו משם, הלך יתרו והביא בריונים בעלי כח שיוציאו לו את המטה אך לא הצליחו, וכשבא משה למדיין וראה את המטה וְשֵׁם הַמְּפֹרָשׁ חקוק עליו, הושיט את ידו ונטלו בקלות. וכשראה זאת יתרו שמח מאד ונתן לו את ציפורה לאשה.

70. כמה בנים נולדו למשה וציפורה, ומה שמותם?

תשובה: שני בנים, גרשום ואליעזר. גרשום על שם שהיה משה גר במדיין, ואליעזר על שם שה' יתברך הצילו מחרב פרעה.

71. מאז שנשא משה את ציפורה לאשה, ועד ששרתה עליו רוח הקודש

עברו שלוש שנים, ובכל אותם ימים נאנחו בני ישראל מעבודתם הקשה ושמע ה' את זעקתם והעניש את פרעה בצרעת בכל גופו, ואז אמרו רופאי מצרים שתופתו היא להרוג מאה חמישים ילדים יהודים בערב ובבוקר ולהתרחץ בדם שלהם. ולבסוף פרעה הרשע מת ובני ישראל נאנחו מעבודתם. כיצד מת פרעה?

תשובה: יום אחד הגיעו שוטרי מצרים לפרעה ואמרו לו שהיהודים מתרשלים בעבודתם, וכעס פרע מאד ואמר, כנראה שהיהודים מנצלים את זה שאני חולה בצרעת ולא יוצא מביתי. מיד ציווה פרעה להכין את הסוסים שלו לדרך לארץ גושן להעניש את המתרשלים מהעבודה. בדרך הסוסים דהרו במקום צר וכתוצאה מכך התהפכו הסוסים ונפלו על פרעה ונשברו כל עצמותיו, ואז החזירוהו המצרים לביתו ושם שכב שלוש שנים עד שבשרו הסריח מהצרעת כמו נבלה וכך מת על מיטתו.

72. מי החליף את פרעה למלך מצרים?
תשובה: שלושה בנים היו לפרעה, הבכור היה טיפש גדול ועצלן, השני היה פקח מאד ומכוער מאד וגובהו היה אמה אחת והמליכו אביו תחתיו.

73. מה היה תפקידו של משה אצל יתרו? תשובה: רועה צאן.

74. מדוע בחר ה' יתברך דווקא במשה להיות מושיען של ישראל?

תשובה: באחד הימים שהיה משה רועה את צאן יתרו, ברח גדי אחד מהעדר, ורדף משה אחריו, עד שהגיע למעין של מים ושתי הגדי מהמעין, אמר משה לעצמו, ואני לא ידעתי שזה ברח מפני שהיה צמא, ועכשיו בוודאי הוא עייף מכל הדרך שרץ, לקח משה את אותו הגדי והרימו על זרועותיו והחזירו לעדר. אמר הקדוש ברוך הוא, אם זה האיש רחמן כל כך לבעלי חיים, ראוי הוא להיות רועה של בני ישראל.

75. יום אחד כאשר יצא משה לרעות את הצאן במדבר, פתאום נגלה למשה מלאך ה' בתוך סנה בוער. מדוע הראה לו ה' דווקא את הסנה הבוער?
תשובה: לפי שהיה משה חושב בליבו שהמצרים יהיו מכלים את בני ישראל, לפיכך הראהו אש בוערת בתוך הסנה ואיננו נשרף, אמר ה' למשה כמו שהסנה בוער באש ואיננו נשרף, כך המצרים מכים את ישראל אך לא יוכלו לכלותם.

76. מדוע התגלה ה' למשה רבנו דווקא בסנה קוצני ולא באילן משובח ויפה יותר? תשובה: להראות למשה שה' עם בני ישראל בצרות ובגלות שנאמר: "עמו אנכי בצרה" (רש"י).

77. באיזה יום נגלה ה' למשה בסנה? תשובה: טו' ניסן ושהה שם 7 ימים.

78. מה ביקש ה' יתברך ממשה רבנו כאשר הוא נגלה אליו בסנה?
תשובה: לך ואשלח אותך להוציא את בני"י מיד פרעה?

79. האם משה הסכים ללכת לשחרר את בני"י מיד פרעה?

תשובה: בתחילה משה לא רצה, מפני שאמר לה' יתברך שאינו ראוי לכך וגם מפני שפחד שבני"י לא יאמינו לו ופרעה לא ישמע בקולו ולכן סירב משה במשך שבעה ימים עד שהראה לו ה' ניסים גדולים.

80. מדוע באמת סרב משה רבנו להוציא את בני"י ישראל, והרי זו זכות גדולה להיות מושיען של ישראל?

תשובה: כל זאת סרב משה רבנו, מפני ענוותנותו הגדולה, שהיה מתבייש מפני אחיו הגדול אהרון ולא רצה לקחת גְדוּלָה לעצמו, ואמר לה' יתברך, אהרון אחי הגדול ראוי יותר ממני.

81. על אלו שני אחים נאמר: "שבת אחים גם יחד"?

תשובה: אלו משה ואהרון, כשאמר ה' למשה להיות השליח להוציא את בני ישראל, אמר משה אין אני ראוי אלא אהרון אחי. ומאידך אהרון היה אומר אין אני ראוי אלא משה אחי ראוי יותר ממני.

82. אלו אותות הראה ה' יתברך למשה בכדי שיראה לפרעה?

תשובה: שתי אותות הראה לו: א- אמר ה' יתברך מה זה בידך, אמר משה, מטה. אמר ה', השלך את המטה ארצה והנה הפך המטה לנחש. אמר לו ה' אחוז בזנבו והנה חזר להיות מטה כבתחילה.
ב- אמר לו ה' למשה הכנס את ידך לתוך חיקך, והנה ידו של משה מצורעת כשלג, שוב אמר לו, הכנס את ידך לחיקך שנית, והנה חזרה ידו כבתחילה ללא צרעת.

83. מדוע הראה ה' יתברך למשה דווקא אותות אלו, את הנחש ואת היד מצורעת?

תשובה: מפני שמשה רבנו לכאורה דיבר לשון הרע על בניי ישראל, שהרי אמר אם אלך להוציאם ממצרים "הם לא יאמינו לי" והרי בניי הם מאמינים בני מאמינים. והראה ה' יתברך שהוא פְּטָא כמו הנחש, שהחטיא את חווה בעץ הדעת ודיבר לשון הרע על ה' יתברך. ולכן הראה לו דווקא נחש ויד מצורעת שעונשו של המדבר לשון הרע בצרעת.

84. אמר ה' יתברך למשה רבנו, ואם לא יאמינו לאותות הנחש והמטה, קח ממימי היאור ושפוך אותם ביבשה ויהיו לדם ביבשה. כאן רמז ה' למשה על תחילת עשר המכות ובתחילה מכת דם, אך מדוע התחיל דווקא במכה זו מהיאור?

תשובה: אומר רש"י: כאשר הקדוש ברוך הוא נפרע מן האומות, הוא נפרע מאלוהותם תחילה, שהרי המצרים היו עובדים עבודה זרה לנילוס(היאור) שמחייה אותם מימיו ולכן הפכס לדם. וכך הכה בעבודה זרה שלהם, כן יאבדו כל אויבי ה' יתברך ויתעלה שמו.

85. משה רבנו היה כבד פה וכבד לשון(מגמגם) אלו אותיות לא יכל משה לבטא כראוי? תשובה: אותיות: ז, ס, ש, ר, ך. אלו אותיות הנאמרות ע"י

השיניים, וזה הכוונה: "כבד פה". וכן אותיות: ד, ט, ל, ג, ת אלו אותיות הנאמרות ע"י הלשון וזה שאמר: כבד לשון.

86. אם היה משה רבנו כבד פה וכבד לשון, הכיצד יוכל לדבר עם פרעה?
תשובה: אמר לו ה' יתברך: "ועתה לך ואנכי יהיה עם פיך והוריתיך אשר תדבר", כלומר ה' ידבר מתוך פיו של משה ולא עוד אלא שמשה ידבר, ואהרון יחזור על דבריו בקול רם וזאת לכבודו של משה שמדבר בתחילה ואהרון אחיו משמש כמתרגם.

87. לאחר שסיים ה' לדבר עם משה חזר משה ליתרו, מדוע לא הלך מיד למצרים? תשובה: הלך משה לבקש רשות מיתרו חותנו שהרי משה נשבע ליתרו שלא יצא ממדין ללא רשותו (רש"י).

88. לפני שיצא משה למצרים אמר לו ה', לך שוב מצרימה כי מתו האנשים המבקשים את נפשך, מי אלו האנשים ומה קרה להם? תשובה: אלו דתן ואבירם שהלשינו לפרעה על שהרג משה את המצרי, ובאמת לא מתו אלא ירדו מנכסיהם ונהיו עניים והעני חשוב כמת.

89. כשהלך משה למצרים לקח איתו את אשתו ושני בניו וירכיבם על החמור מיהו החמור שהיה למשה?

תשובה: זהו החמור המיוחד שחבש אברהם אבינו לעקדת יצחק וזהו החמור שעתיד מלך המשיח לרכב עליו שנאמר: עני ורוכב על החמור.

90. שהיה משה עם משפחתו בדרך למצרים, בא מלאך ה' בדמות נחש ורצה להרוג את משה, מדוע?

תשובה: לפי שמשה לא עשה ברית מילה לבנו אליעזר ועל כן בא המלאך להוכיחו על כך, וכאשר ראתה כך ציפורה מיד לקחה צור(סכין) וחתכה את עורלת בנה אליעזר וכך הצילה את משה.

91. היכן פגש אהרון את משה?

תשובה: בהר האלוקים הוא הר סיני ושם מסר משה לאהרון את סוד השם המפורש, ושמח אהרון על כך.

92. כשהגיע משה לקראת מצרים, נגלה ה' לאהרון ואמר לו לך לקראת אחיך הבא אליך, מיד יצא אהרון ופגש את משה ומשפחתו, מה אמר אהרון למשה? תשובה: אמר אהרון למשה, הלא אנו נמצאים בגלות קשה ואין אנו יכולים לצאת מכאן ואתה בא ומביא איתך את אשתך ושני

בניך, מיד שמע בקול אחיו אהרון ושלח את ציפורה אשתו ושני בניו בחזרה למדיין ליתרו.

93. למי הראה משה את האותות של המטה והיז המצורעת לפני שהוא הראה אותם לפרעה? תשובה: לזקני ישראל כדי לחזקם באמונה בה'.

94. כשהלכו משה ואהרון לפרעה התקרבו לארמון ונפל עליהם פחד גדול ממראה עיניהם, כיצד היה נראה ארמונו של פרעה?

תשובה: הארמון היה גדול מאד ולו ארבע מאות שערים, בכל צד מאה שערים, ובכל שער היו שישים גיבורי מלחמה וחזקים מאד. וכן בכל שער ושער היו אריות, לביאות וחיות רעות קשורות בשרשראות של ברזל ולא יכול אף אחד לעבור מפני אימתם. וכשהגיעו משה ואהרון לפני האריות, הרים משה את מקלו ונעשו האריות כבשים קטנים. ואז חתכו משה ואהרון את השרשראות ולקחו אותם ונכנסו כך לפני פרעה וכל החיות שהיו מוצבים בשערים הלכו אחריהם כמו שומרים של משה ואהרון. וכשהגיעו לפני פרעה עמד פרעה מכיסאו ונדהם כיצד הצליחו להיכנס וכיצד החיות מלווים אותם.

95. אותו יום שבאו משה ואהרון לפני פרעה היה זה יום מיוחד מהו היום המיוחד?

תשובה: אותו היום שבאו משה ואהרון לפרעה היה זה יום חג גדול למלך פרעה, שבכל שנה ושנה היו באים שרים ומכובדים מכל מקום לפני המלך לחלוק לו כבוד גדול ולתת לו מתנות.

96. עבדי פרעה סיפרו לו כי שני אנשים זקנים מחכים לך ולא הביאו לך שום מתנה מה עשה פרעה באותו רגע?

תשובה: אמר להם פרעה למה באתם אלי? אמרו לו: כה אמר ה' שלח את עמי, ובשעה שפתח משה את פיו, היו הוא ואהרון זוהרים כגלגל חמה והמטה היה נוצץ ומבהיק מהשם המפורש שהיה חקוק בו, ונודעו כל העומדים שם ונפלו על פניהם, ופרעה מרוב פחד נצטרך לעשות את צרכיו ורץ לבית הכסא (שירותים) וכשניכנס פרעה לבית הכסא נזדמנו לו שם עכברים ונשכוהו בחוזקה וזעקתו הייתה מרה מאד עד שכולם שמעו אותה וצחקו עליו.

97. כיצד הגיב פרעה לבקשתם של משה ואהרון?

תשובה: אמר פרעה: מי ה' אשר אשמע בקולו איני מכיר אותו ולא אשחרר את בני ישראל מעבודתם. וציווה למשה ואהרון לצאת מארמונו.

98. מה עשה פרעה לאחר שיצאו משה ואהרן מלפניו?

תשובה: צווה על שוטרי מצרים להפסיק לתת ליהודים תבן ללבנים ושהם ילכו בעצמם וילקטו את התבן לבדם. וכן ציוה שיכפילו להם את סכום הלבנים שהיו מכינים עד עכשיו במנה אחת כפולה ועוד גזר פרעה גזרות של עבודות קשות ונוראות והכביד עליהם את העבודה מאד.

99. מה עשה משה רבנו כששמע את הגזרות הקשות שגזר פרעה על בני

ישראל? תשובה: כששמע משה את גזרותיו החדשות של פרעה, חזר למדיין ושהה שם עוד ששה חודשים ויש אומרים שמשה הלך ממצרים למדיין שבעה פעמים.

100. מה אמר משה רבנו לה' לאחר שראה שלא הצליח לשחרר את בני ישראל מיד פרעה ולא עוד אלא שבסיבתו הכביד פרעה את העבודה עליהם?

תשובה: אמר משה לפני ה': למה הרעותה לעם הזה, כלומר במה חטאו שמגיע להם סבל נורא כזה ובכלל למה שלחת אותי, שבגללי פרעה חידש והכביד עליהם גזרות קשות יותר מאשר היו בתחילה.

101. מה ענה ה' למשה על דבריו שאמר: "למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתני, ומאז באתי לדבר בשמך, הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך?"

תשובה: עתה תראה את אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם (עשר המכות) וביד חזקה יגרשם מארצו.

102. מהם הסיבות שגרמו לבני ישראל להשתעבד בגלות מצרים?

תשובה: אברהם אבינו עבר על חמשה דברים ובשל כך נתחייבו בניו גלות ואלו הן:

- א. לא כיבד תלמידי חכמים כראוי.
- ב. לא האמין מספיק בהבטחת ה' יתברך, כשהקדוש ברוך הוא הבטיח לתת לו את הארץ, אמר אברהם במה אדע כי אֶרְשֶׁנָּה.
- ג. כשחזר ממלחמת נמרוד ולקח בשבי את האנשים, וביקש ממנו מלך סדום שיחזיר את השבויים וייקח רק את הרכוש, ואכן אברהם שמע בקולו, ואֵלוֹ לֹא הִיָּה מְחַזֵּר אֶת הַשְּׂבוּיִים הִיָּה יֹכֵל לְגַיֵּרם וְלִהְרוֹוִיחַ עוֹד יְהוּדִיִּים בְּעוֹלָם וְעַל כֵּן נִעֲנַשׁ.
- ד. שיצא ללא רשות מה' מארץ כנען למצרים בגלל הרעב שהיה בארץ.
- ה. שהחביא את שרה בתוך תיבה כשבא למצרים ופחד שייקחו לו אותה ולא בטח בה' יתברך.

• **סיבות נוספים לגלות מצרים:**

- א. כדי לזכך את בני ישראל לקבלת התורה באמונה.
 - ב. כדי לטהר אותם מטומאת עבודה זרה מדורו של אנוש.
 - ג. על שביטלו מצוות ברית מילה.
 - ד. השטן היה מקטרג על יעקב שרימה לכאורה את עשו בבכורה.
 - ה. שר מצרים נקרא "אמון מנוא", והוא לקח בידו שעיר עזים והיה מקטרג על מכירת יוסף.
 - ו. שיוסף נמכר למצריים ישב יעקב אבינו בצער גדול עשרים ושתיים שנה ועל צערו של יעקב נענשו בניו.
- 103. כמה שנים היה השעבוד במצרים? א. שמונים ושלוש וארבעה חודשים, שזהו מהיום שנולדה מרים. ב. ויש אומרים שמונים ושש שנים.**

104. ה' יתברך שולח שוב את משה לשחרר את בני ישראל מיד פרעה והפעם בהבטחת ארבע לשונות של גאולה: והוצאתי, והצלתי, וגאלתי ולקחתי. האם בפעם הזו בני ישראל קבלו את דבריו של משה?

תשובה: בני ישראל לא שמעו למשה מפני קוצר רוח שהיה להם מעבודתם הקשה. ובמדרש רבה מובא שהיה קשה בעיניהם לפרוש מעבודת כוכבים שהתרגלו בה.

105. לאחר שבני ישראל לא שמעו לקול משה מפאת קוצר רוחם אמר הקדוש ברוך הוא למשה לך אל פרעה ותאמר לו לשחרר את עמי, אך משה סרב ללכת מדוע? תשובה: אמר משה קל וחומר, ומה אם בני ישראל לא שמעו בקולי, על אחת כמה וכמה שלא ישמעני פרעה הרשע.

106. כיצד דיבר משה לפני פרעה והרי הוא היה ערל שפתיים? תשובה: משה היה אומר בפעם אחת את דברי ה', ולאחר מכן היה אהרון מתרגם ללשון קלה, מתאר ומסביר לפרעה.

107. בפעם השנייה ששלח ה' את משה לפרעה, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, "ואני אקשה את לב פרעה", אם כן מדוע נענש פרעה כל כך, הרי ה' הקשה את ליבו? תשובה:

על כך משיב הרמב"ם כי פרעה נענש על שעשה רעה יתרה לבני ישראל יותר מאשר היה ראוי לעשות, ועל כן נמנעה ממנו הדרך לעשות תשובה.

108. בני כמה היו משה ואהרון כשדיברו עם פרעה?
תשובה: משה היה בן שמונים ואהרון בן שמונים ושלוש.

109. פרעה ביקש ממשה אות שאכן ה' שלח אותו, מהו האות שהראה לו משה? תשובה: השליך את המטה והנה הפך לנחש.

110. כיצד הייתה תגובתו של פרעה כשראה שהמטה של משה נהפך לנחש? תשובה: באותה שעה שהפך המטה לנחש, התחיל פרעה לצחוק על משה ואהרון וכי זה הוא האלוהים שלכם, זה האותות שהוא יודע לעשות, ומיד ציווה פרעה להביא ילדים מצרים בני ארבע וחמש ונתנו בידיהם מטות והשליכו לפני משה ואהרון והנה כולם הפכו לנחשים.

111. איזה נס נעשה כאשר ילדי מצרים הפכו את המטות שלהם לנחשים?
תשובה: הנחש של משה ואהרון חזר להיות מטה כבתחילה והנה הפלא ופלא היה המטה בולע את נחשי מצרים.

112. כיצד היה נראה המטה של משה ואהרון?
תשובה: אמר רבי יהודה משקל המטה היה 40 סאה ועשוי מאבן סנפרינון 101 המכות היו חקוקות עליו כך: דצ"ך, עד"ש, באח"ב.

113. מדוע ציווה ה' יתברך למשה להכות את מצרים דווקא ע"י המטה ולא ע"י ידו של משה? תשובה:
אין הקדוש ברוך הוא מכה ברשעים אלא במטה. ולמה, מפני שנמשלו לכלבים שנאמר: "ישובו לערב יהמו ככלב" (תהלים קי) כשם שדרכו של כלב ללקות במקל כך הם לוקים.

114. לאחר אות המטה הראה משה לפרעה כיצד הוא מכניס את ידו לחיקו והנה כולה צרעת, ושוב מכניס והנה נעלמה הצרעת. כיצד הגיב פרעה? תשובה: אע"פ לא שמע בקול משה וגירש אותם החוצה.

115. מתי והיכן אמר ה' למשה לפגוש את פרעה בפעם השלישית?
תשובה: בבוקר מוקדם בנילוס, שהיה הולך פרעה לעשות את צרכיו בנילוס כדי שלא יראהו, שהיה אומר שהוא אלוה ואינו צריך לנקביו.

116. משה ראה את פרעה ביאור ושוב אמר לו לשחרר את בני ישראל ופרעה לא רצה, מה עשה משה הפעם? תשובה: ציווה על אהרון להטות את המטה ביאור ויהפכו כל מימי מצרים לדם.

117. מדוע ציווה משה דווקא לאהרון להכות ביאור ולא הכה הוא בעצמו? תשובה: מפני שהיאור שמר עליו שהיה בתיבה ולא רצה להיות כפוי טובה.

118. באיזו מכה חוץ ממכת דם היה צריך שוב להכות ביאור ושוב ציווה משה לאהרון להכות? תשובה: מכת צפרדעים.

119. כמה זמן הייתה כל מכה ומכה?

תשובה: חז"ל אומרים כי כל מכה התקיימה כשבעה ימים ובמשך שלושה שבועות היה משה מתרה בפרעה על המכה. ויש אומרים ההיפך, שההתראה הייתה שבעה ימים והמכה הייתה שלושה שבועות.
וכך היה סדר המכות:

משה היה במדיין שלושה חודשים: אייר, סיון, ותמוז.

1. בחדש אב - מכת דם. 2. חדש אלול - מכת צפרדע. 3. חדש תשרי - מכת ערוב. 4. חדש חשוון - מכת דבר. 5. חדש כסלו - מכת שחין. 6. חדש טבת - 7. מכת ברד. 8. חדש שבט - מכת ארבה. 9. חדש אדר - מכת חשך. 10. חדש ניסן - מכת בכורות וביום ט"ו בניסן יצאו ממצרים.

120. כמה ימים היו כל מכות מצרים ביחד עם הימים שבאו משה ואהרון לפרעה?

תשובה: חז"ל אומרים שכל מכה הייתה במשך שלושה שבועות של התראה ועוד שבעה של המכה עצמה אם כן עשר מכות הם עשרה חודשים ועוד שני חודשים ראשונים שנפגשו משה ואהרון עם פרעה בסך הכל שנים עשר חדש, וכך היה עונשם של דור המבול כי כן משפט הרשעים בגיהנום שנים עשר חדש.

121. אם כל מכה הייתה שבעה ימים הרי יום שבת בתוך השבעה, אם כן האם היו המכות גם ביום השבת? תשובה: דע שביום השבת נעצרו המכות, להודיע זכותה וגדולת השבת לבני ישראל.

122. האם וכיצד ידעו המצרים איזו מכה תבוא עליהם?

תשובה: בכל מכה ומכה היתה חקוקה שמה של המכה על גופם כאילו נכתבה בדיו ועל כך נאמר: "שָׁמוּ בָם דְּבַרִי אוֹתוֹתַי" (תהלים קה).

123. מדוע הביא הקדוש ברוך הוא על המצרים עשר מכות ולא יותר?

תשובה: כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם שאע"פ שיכול היה לברוא את העולם במאמר אחד לא בראו אלא בעשר מאמרות כדי להיפרע מהרשעים שאיבדו את העולם שנברא בעשרה מאמרות. וכן כנגד עשרה ניסיונות שנתנסה אברהם אבינו.

וגם כנגד עשרה גלגלים שבשמים והם: לבנה, כוכב, נוגה, חמה, מאדים, צדק, שבתאי וגלגל המזלות. שאמר פרעה שהוא מעל כולם וכנגדם הכה בו עשרה פעמים. ועוד מפני שכפר פרעה בשם ה' ואמר: "מי ה' אשר אשמע בקולו" ושם ה' הוא עשר אותיות שכן יו"ד הם שלוש, וה"א שתיים, וי"ו שלוש, וה"א שתיים והם יחד עשר. ועוד מפני שפרעה גזר על היהודים עשרה גזרות, ולכן הכה בו ה' יתברך עשר מכות, מדה כנגד מדה.

124. אלו מכות היו ע"י משה ואלו ע"י אהרון?

תשובה: שלושת המכות הראשונות: דם צפרדע וכינים היו ע"י אהרון. ערוב דבר שחין, נעשו ע"י משה. ברד, ארבה, חושך ובכורות נעשו בידי של ה' יתברך.

125. כיצד הייתה מכת דם והיכן היה הדם?

תשובה: לאחר שאהרון הטה את המטה על היאור, הפכו מימיו לדם וכן כל הנהרות, האגמים, בריכות השקיה של השדות, בעצים, באבנים, בכלי עץ ובכלי אבן, אמבטאות ובכל כלי שהיה בו מים, המיטות שישנו עליהם ואפילו הרוק בפיהם של המצרים הכל הפך לדם. כל הדגים הבאישו והריח במצרים היה נורא ואיום...

126. כיצד התעשרו בני ישראל במכת דם?

תשובה: המצרים היו מתחננים על נפשם שהיהודים יתנו להם מים לשתות שהרי כל מה שהם נוגעים הופך לדם וכמעט שנחנקו מצמא, ואז בא המצרי ואומר ליהודי בבקשה תשקה אותי מהידיים שלך, אמר לו היהודי זה לא יעזור לך אלא אם כן תשלם לי על המים וכך התעשרו כולם שהיו מוכרים מים למצרים.

127. מתי התחילה וכמה זמן נמשכה מכת דם?

תשובה: שלושה שבועות קודם המכה היה עומד משה ומתריע בפני פרעה. מכת דם התחילה ביום חמישי ונמשכה שבעה ימים.

128. האם חרטומי מצרים יכלו לעשות גם כן מכת דם?

תשובה: החרטומים הפכו גם הם מים לדם אך ההבדל, שהם עשו זאת ע"י כישוף ואחיזת עניים שאין בהם ממש.

129. מדוע לא פחד פרעה ממכת דם והרי הצמא היה נורא ורק ע"י תשלום ליהודים יכלו המצרים לשתות? תשובה: אמר פרעה: אם הדבר תלוי בכסף, אני לא דואג שהרי אני עשיר גדול.

130. מדוע נענשו המצרים במכת דם?

תשובה: מפני שהמצרים לא נתנו לבנות ישראל לקיים טבילה לנידתן וע"י כך היו פורשות מבעליהן ולא מקיימים מצוות פריה ורביה וכן על שפרעה היה רוחץ לרפואתו בדמם של ילדי ישראל.

131. לאחר מכת דם ציווה משה לאהרון להטות את מטהו ביאור שנית ותתחיל מכת הצפרדע, במי התחילה מכת הצפרדעים ראשונה? תשובה: בפרעה מפני שהוא פתח בעצה להשמיד את ישראל ועוד שפרעה היה אומר שהוא שולט על היאור והראה ה' יתברך שהוא השולט בכל ואין עוד מלבדו.

132. כיצד הייתה מכת הצפרדע?

תשובה: אמר רבי עקיבא: הייתה צפרדע אחת גדולה מאד וגודלה כמהלך ארבעים יום. ועלתה מן היאור והתחילו המצרים להכותה במקלות ובכל מכה ומכה שהיו מכים, הייתה מוציאה מפיה עשרות צפרדעים קטנים. רבי אלעזר בן עזריה אומר צפרדע אחת עלתה מן היאור והייתה מקרקרת לחברותיה ונשמע קולה בכל העולם ומיד עלו מאות ואלפים של צפרדעים מכל העולם כולו ובאו מצרימה ונכנסו בבתי המצרים, והי המצרים מיד סוגרים את דלתות וחלונות בתיים כדי שלא יכנסו הצפרדעים, אך לריק יגעו, מפני שנעשה נס והצפרדעים חדרו דרך הקירות והרצפה והיו ממלאים את כל הבית, והיו המצרים בורחים למערות שהיו מתחת לאדמה ולרגע חשבו שכאן לא יגיעו הצפרדעים אך תיכף חדרו הצפרדעים מתוך הסלעים והיו נושכים ומסרסים אותם שלא יהיו ראויים להוליד על שביטלו את בני ישראל ממצוות פריה ורביה.

ולא זו בלבד אלא היו הצפרדעים נכנסים לתוך בני מעיהם והיו מקרקרים בתוך גופה ומרוב הרעש הנורא והפחד שאחזם היו נופלים ומתים. היו מצרים שניסו להיות "פקחים" והיו לוקחים אבנים גדולות ומשליכים אותם על הצפרדעים, אך לרוע מזלם כל צפרדע שנפל עליה אבן הייתה מתחלקת לחתיכות, ומחתיכות היו נוצרים כ-15 צפרדעים נוספות. וכך

היו הצפרדעים חודרים לכל מקום ומקום, בתנורים, ובחדרים, בארונות ובכל עבר ועבר והיה רעש גדול מאד במצרים עד שנעשו המצרים חרשים ולא יכלו לדבר אחד עם השני.

133. מה קרה במכת הצפרדע כאשר המצריות הכינו לחם בתנור?

תשובה: בשעה שהיו המצריות אופות לחם בתנורים היו הצפרדעים קופצים ונדבקים בבצק, והיו המצריות שמחות שעכשיו יהיה להם לחם טעים עם בשר הצפרדעים, והיו הצפרדעים שבבצק נשרפים בתנור. ובשעה שהיו באים המצרים לאכול את "הלחם הטעים" היו הצפרדעים השרופות קמות לתחייה בתוך המעיים שלהם והיו אוכלות ומקרקות בקול גדול בתוך בטנם עד שהיו המצרים מתים.

134. מדוע נענשו המצרים בכך שהצפרדעים נכנסו בלחם שלהם?

תשובה: מפני שהמצרים היו מאלצים את היהודים לאכול את לחמם בידיים מזוהמות מעבודת הפרך ולכן נענשו לאכול לחם מגואל מדם הצפרדעים.

135. מי נענש הכי קשה במכת הצפרדעים?

תשובה: פרעה הוא שנענש הכי קשה במכת הצפרדעים שהרי הראשון שנכנסו הצפרדעים לחדר משכבו היה פרעה, וכך היה שכאשר פרעה שכב לו במיטתו והיה יישן נכנסו מאות צפרדעים לחדרו בשקט, וחדרו מתחת שמיכתו שהייה מתכסה בה, ואז החלו לנושכו בכל גופו ולקרקר בקול גדול וכשהתעורר כמעט שהתעלף מרוב פחד כאשר ראה את כל חדרו עטוף משטיח של צפרדעים מקרקות.

136. המצרים החזיקו בבתיהם יהודים שישרתו אותם, אם כן, מה היה קורה כאשר הצפרדעים היו נתקלים ביהודים?

תשובה: כאשר הצפרדע הייתה מבחינה ביהודי הייתה תיכף מתרחקת ממנו וכשהייתה רואה מצרי הייתה מיד קופצת עליו.

137. כמה פעמים מוזכרת המילה: "צפרדעים" בפרשת וארא ומדוע?

תשובה: עשר פעמים נזכרת המלה צפרדעים, להודיענו שהייתה מכה זו קשה כמו כל עשר המכות.

138. מדוע במכת דם לא ביקשו המצרים שירפא אותם ובמכת הצפרדעים כן ביקשו שירפא אותם?

תשובה: מפני שבמכת דם לא היה להם צער בתוך גופם ולא האמינו שיד
ה' בדבר, אך במכת הצפרדעים היה להם צער גדול בתוך גופה וכאן האמינו
שמה' הייתה המכה ולכן ביקשו ממשה רפואה למכתם.

**139. אומר הכתוב: " ויקרא פרעה למשה ולאהרון ויאמר העתירו אל ה'
ויסר הצפרדעים ממני ומעמי ואשלחה את העם ויזבחו לה".**
מדוע פתאום קרא פרעה למשה ואהרון?

תשובה: מפני שפרעה היה בצער גדול שהיו צפרדעים מתות בתוך מעיו וכל
חדר משכבו היה מלא וברעש גדול ולא היה יכול לנוח לרגע ולכן נאלץ
לזעוק לעזרתם של משה ואהרון.

**140. כאשר משה התפלל שה' יסיר את מכת הצפרדעים, התפלל משה
שיישארו הצפרדעים ביאור מדוע?**

תשובה: כדי שפרעה ידע שהנילוס לא יכול להצילו וכדי שישמע כל הזמן
את קול הצפרדעים מהיאור וכך יזכור את המכה הקשה שאירעה לו.

**141. לאן הלכו כל הצפרדעים בסוף המכה? תשובה: הצפרדעים מתו
והסריחו בתוך מצרים, והיה הריח נורא ואיום והחלו המצרים לאסוף
חבילות חבילות של צפרדעים מתים והיו נגעלים מהמראה והריח הנורא.**

**142. אלו מן הצפרדעים לא מתו כלל והלכו בסוף המכה לחיות ביאור?
תשובה: אלו הצפרדעים שקפצו לתנורים ונשרפו על קידוש ה', וה' יתברך
החייה אותם, וכשהתפלל משה שה' יסיר את מכת הצפרדעים הלכו אלו
וחיו ביאור, ומכאן לומדים מהו השכר של המוסר נפש למען ה'.**

**143. לאחר מכת הצפרדע שוב הרשיע פרעה וסירב לשחרר את בני
ישראל, איזו מכה אמר ה' למשה לקיים עכשיו? תשובה: מכת כינים.**

**144. במכת כינים אמר ה' למשה: "אמר אל אהרון נטה את ידך והך את
עפר הארץ והיה לכנם בכל ארץ מצרים, מדוע לא אמר ה' למשה שהוא
בעצמו יטה את המטה על הארץ ולא אהרון אחיו?"**

תשובה: מפני שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, כמו במכת דם וצפרדע
שלא יכולת להכות בעצמך מפני שהיאור שמר עליך, כן גם במכת הכינים,
שע"י שהרגת את המצרי והטמנת אותו בחול נהנית מן החול ואינו ראוי
שילקה על ידך, ולכן אמור לאהרון אחיך.

145. כיצד הייתה מכת הכינים?

תשובה: תיכף כאשר הטה אהרון את המטה על הארץ, מיד התכסו כל המצרים והבהמות בכינים מכף רגלם ועד ראשם וכל עפר ארץ מצרים הפך לכינים, והיו הכינים הולכים ונכנסים לתוך עיניהם ואפילו בתוך המים שהיו המצרים רוחצים. והיו הכינים נושכים בהם וממתים אותם ע"י הארס שבפיהם והיו המצרים חופרים באדמה בכדי להתחבא וכל חפירה וחפירה שהיו חופרים מוצאים כינים עמוק באדמה, וכן היו המצרים מתחככים בקירות הבתים מרוב גירודים והיה גופם זב מדם ועורם מתקלף והסבל היה איום נורא מתוך גירודים וכאבים עזים.

146. כמה סוגי כינים היו, ומה היה גודלם?

תשובה: חז"ל אומרים כי היו ארבע עשרה סוגי כינים, ויש אומרים עשרים וארבע סוגים. והכינה הקטנה ביותר הייתה בגודל ביצת תרנגולת.

147. מדוע נענשו המצרים במכת כינים?

תשובה: מפני שהמצרים היו נותנים ליהודים לטאטא את רחובות מצרים ואת הדרכים כל היום וכל הלילה והיו היהודים מלוכלכים מעפר הארץ ולא נתנו להם לרחוץ את גופם ועל כן נענשו המצרים בעפר הארץ.

148. רק במכת הכינים אמרו המצרים כי אצבע אלוקים היא, מדוע?

תשובה: מפני שאת מכה זו לא יכלו מכשפי מצרים לעשות ועל כן אמרו כי רק ה' יכול לעשות זאת.

149. היכן התריע משה לפרעה על מכת ערוב?

תשובה: פרעה ברח בבוקר שלאחר מכת הכינים, כי אמר בכל בוקר משה בא אלי ומשגע אותי עם דיבוריו, אברח ליאור מוקדם בבוקר וכך לא אראה אותו. אך ה' יתברך גילה למשה השכם בבוקר ולך ליאור ושם תמצא את פרעה ותתרה בפניו את מכת ערוב.

150. מה קרה במכת ערוב?

תשובה: כאשר פרעה שוב לא שמע בקולו משה עלו למצרים כל סוגי החיות בערבוביה גדולה, נחשים, עקרבים, פילים ודובים, אריות ונמרים וכל חיות טרף למינה וכן כל עופות השמים למיניהם. והיו החיות טורפות את המצרים ומשסעים בהם ולא יכלו לברוח מפניהם. וכאשר ניסו המצרים לעלות לגגות בתיים היו נושמים לרווחה וצוחקים על החיות שלא יכלו להגיע אליהם, אך לפתע הגיעו נשרים ענקים והיו מרימים אותם

בציפורניהם ומשליכים אותם לפילים, והפילים היו מגלגלים אותם כמו כדור על החדק שלהם וזורקים אותם לתוך פיהם של האריות והדובים. וכשהיו המצרים נועלים את הדלתות והסורגים בחלונות, הוציא ה' יתברך חיות ענקיות מהים הנקראות סירניות הים, שהיו דומות לתמנון, ולהן היו הרבה זרועות ענקים והיו החיות האלו עוקרות את הדלתות והחלונות ומוציאות מתוך הבתים את המצרים ומגישות לארוחה טעימה לפני האריות הנמרים והזאבים. ומכה זו הייתה נוראה שהיו החיות מטילות ארס בעצים ובאדמה עד שכמעט כל מצרים נשחתה.

151. מדוע נענשו המצרים במכת ערוב?

תשובה: מפני שהמצרים היו שולחים את היהודים ליערות ולמדברות שיצודו להם אריות וזאבים ושאר חיות רעות, וכל כוונתם הייתה לרעה שימותו. וכן על ששחט פרעה כל יום מאה חמישים תינוקות ורחץ בדמיהם. ועוד שהכריחו את היהודים לבשל בשר וחלב יחד נענשו בערוב חיות.

152. כיצד ניסו המצרים להינצל ממכת ערוב?

תשובה: כשראו המצרים שכשאר עובר יהודי האריה מלקק אותו והיהודי מלטף אותו וכל עם כל החיות, היו המצרים נצמדים לגופם של היהודים ומחבקים אותם וכך החיות לא יוכלו לנגוע בהם. אך מיד הגיעו הפילים והושיטו את חדקם הארוך, פיל אחד מצד זה ופיל אחד מצד זה והיו תופסים את המצרי ומפרידים אותו מגופו של היהודי ומשסעים את ידיו ומגישים לארוחה לפני הלבאי.

והיו מצרים שחשבו להימלט ע"י שיטפסו על עצים גבוהים מאד וכן עשו שטיפסו על עצים גבוהים מאד ומתחבאים בין הענפים, אך מיד הגיעו הקופים והצייטות והיו תופסים אותם ומוסרים אותם מעץ לעץ ושוברים את כל גופם עד שהיו האברים שלהם עפים לכל עבר.

153. במכת ערוב נרתע פרעה והבטיח לשחרר את בני ישראל אך מיד שנגמרה מכת ערוב הכביד את ליבו ולא קיים את הבטחתו. איזו מכה תבוא עכשיו? תשובה: מכת דבר.

154. מדוע במכת הצפרדע, מתו הצפרדעים, ואילו במכת הערוב לא מתו החיות אלא חזרו כל אחת למקומה?

תשובה: מפני שאם היו החיות מתות בתוך צרים היו המצרים אוכלים את בשריהם ולוקחים את עורם ופרוותם.

155. מה קרה במכת דבר?

תשובה: למחרת שנגמרה מכת הערוב הכה ה' במכת הדבר היינו מגפת מוות איומה, את כל הצאן, הבקר, הסוסים החמורים והגמלים של המצרים.

156. כיצד הראה ה' יתברך במכת הדבר את גדולתו בין המצרים ליהודים?

תשובה: היו מצרים שגזלו ליהודים סוסים, צאן ובקר, וכשבאה מכת הדבר מיד ראו שכל אותם הבהמות שהיו שייכים למצרים מיד מתו, ואילו אותם שגזל מידי היהודים לא מתו למרות שהיו בביתו.

157. מדוע נענשו המצרים במכת הדבר?

תשובה: מפני המצרים היו מכריחים את היהודים לרעות פרותיהם ומקניהם במדבר ובהרים וכוונתם הייתה לבטלם ממצוות פריה ורביה, וכן כשהיו המצרים רוצים לחרוש שדותיהם היו משתמשים ביהודים במקום בפרות וכן שהיו גוזלים מהם את הצאן הקר והסוסים.

158. מה עשה פרעה שכשראה שלא מת אחד ממקנה היהודים?

תשובה: הכביד את ליבו ביותר כי אמר אקח מכל היהודים את הצאן הבקר והסוסים וכך לא יקרה להם כלום שהרי הם שייכים ליהודים.

159. איזו מכה באה לאחר מכת הדבר? תשובה: שחין.**160. מה קרה במכת שחין?**

תשובה: ה' יתברך אמר למשה ואהרן לקחת מלא חופן אפר חם מהאש, ולזורקו לשמים, ותיכף היה אבק על כל ארץ מצרים והאבק הזה גרם לבהמות ולמצרים שכל גופם חלה באבעבועות ופצעים גדולים זבים מדם וכאבי תופת, כי היה השחין לח מבפנים וחם מאד ומגרד ומתנפח כמוגלה ומבחוץ היה נראה יבש כצרעת. והיו מתים מצרעתם.

161. נאמר: "ויהי שחין אבעבועות פורח באדם ובבהמה" מהיכן היו למצרים בהמות והרי כולם מתו במכת הדבר שנאמר: "וימת כל מקנה מצרים"?

תשובה: לא הייתה מכת הדבר אלא רק על הבהמות שהיו בשדה שנאמר: "במקנך אשר בשדה". והיו מצרים שיראו מה' והכניסו את בהמותיהם לבתים וכך הצילו אותם ממכת הדבר. ורק במכת שחין הכה אף אותם שהיו בבתיים.

162. מי נענש הכי קשה במכת השחין?

תשובה: חרטומי מצרים מפני שהם יעצו לפרעה להשליך את תינוקות בני ישראל ליאור. וכן פרעה שנתכסה כל גופו מכף רגל ועד ראשו במוגלות זבות דם וכאבי עז.

163. מדוע נענשו המצרים במכת שחין?

תשובה: מפני שהמצרים הכריחו את היהודים שירחצו את המצרים באמבטיה וישפשפו את גבם בסבון, ועכשיו שקיבלו שחין בגופם לא יכלו להיכנס למרחץ לא במים קרים ולא חמים.

164. מדוע בחמשת המכות הראשונות כתוב וכבד פרעה את ליבו ואילו בשאר המכות כתוב וה' הכביד את לבו?

תשובה: ה' יתברך נתן לפרעה 5 הזדמנויות לחזור בתשובה אך הוא הלך והקשה את לבו יותר ויותר ולא חזר בתשובה. אמר לו ה' יתברך: רשע שכמוך מכאן ואילך אין אני מקבלך בתשובה גם אם תרצה, הריני נועל בפניך את שערי התשובה, ואנקום בך את נקמתי.

165. מהי המכה השביעית? תשובה: מכת הברד.

166. מה היה הסימן שהראה משה לפרעה, שברגע שיופיע הסימן מיד תתחיל מכת הברד?

תשובה: משה עשה סימן על הקיר ואמר לפרעה, מחר שתזרח השמש ותאיר על הסימן הזה יבוא ברד כבד מאד בכל ארץ מצרים.

167. באיזה חדש הייתה מכת הברד? תשובה: בחדש אדר.

168. מה קרה במכת הברד?

תשובה: כידוע בארץ מצרים מעולם לא ירדו גשמים ומעולם לא היה בה רעמים וברד אלא הייתה מצרים ארץ יבשה מאד ורק הנילוס הזורם בה היה משקה את כל השדות וממנו היו לוקחים מים. ובשעה שאמר ה' למשה: "נטה את ידך על השמים", הגביה ה' את משה מעל הרקיע והטה משה את ידו על השמים והחלו השמים להתכסות ונשמעו קולות רעמים אדירים והחל לרדת על כל מצרים ברד עבה וכבד מאד ובתוך הברד הייתה אש מתלקחת והברד היה יורד בחוזק רב והי חותך ושובר כל מקום שפוגע, בעצים ובאבנים בבתים ובשדות והיו המצרים קופאים מהקור ונשרפים מהאש המתלקחת ובעיקר מכה זו באה להשחית את כל השדות והאדמות של המצרים ועל ההתרה משה ואמר לצרים כי יבוא עליהם ברד

ויכלו הם להתחבא מהברד אך לא שמעו לקול משה ועל כן נענשו שרבים מהם מתו.

169. מדוע נענשו המצרים במכת הברד?

תשובה: מפני שהמצרים היו מאלצים את בני ישראל לנטוע כרמים וגנים ועצים כל היום וכל הלילה, ולכן נגזר עליהם שיבוא הברד ויחתוך ויהרוס כל מה שנטעו היהודים למצרים, וכן מפני שהיו המצרים מכים אותם והיו היהודים צועקים ונאנחים מהכאבים ולכן הביא עליהם ברד כבד שיפגע בהם כמו שהיו מכים את ישראל, ורעמים חזקים, שהיו ישראל צועקים והם לא ריחמו עליהם.

170. במכת הברד התייעץ הקדוש ברוך הוא עם בית דין של מעלה מדוע

דווקא במכה זו?

תשובה: כי המכה הזו באה להרוס מה שגדל בארץ ולא להרוג במצרים ולא בעלי חיים. אבל מאחר שנתן להם התראה שיתחבאו בבתיהם והם לא התייחסו להתראה, לכן נענשו גם המצרים במכה זו ולכן שיתף את בית דין של מעלה שיהיה גלוי לכולם שנעשה כאן משפט צדק במצרים למרות שבתחילה לא היו צריכים למות.

171. מדוע דווקא במכת הברד אמר פרע: "חטאתי הפעם, ה' הצדיק ואני

ועמי הרשעים".

תשובה: מאחר שעשה צדקה עם המצרים על שנתן להם התראה להחביא את מקניהם ולהתחבאות בבתים והם לא עשו כן, וקיבל פרעה על עצמו את הדין משמים.

172. פרעה ביקש ממשה שהתפל לה' יתברך שתיפסק מכת הברד ומשה

יצא להתפלל מחוץ לארץ מצרים, מדוע לא התפלל משה בתוך מצרים?

תשובה: מפני שהייתה עיר טמאה, ומלאה עבודה זרה, ולא רצה משה להתפלל במקום של טומאה.

173. אלו גידולי קרקע לא הוכו במכת הברד, ומדוע?

תשובה: החיטה והכוסמת, מפני עדיין לא גדלו מעל פני האדמה וכן כדי להשיר אותם למכה הבאה.

174. כאשר משה התפלל שתיפסק מכת הברד, מיד נשמעה תפילתו והפסיק הברד וקולות הרעמים, אך מה קרה לברד שהיה כבר בדרך לארץ ואז נשמעה תפלתו של משה?

תשובה: מיד שפרש משה את כפיו חדלו הקולות והברד, וכל הברד שכבר יצא מהשמים נשאר עומד ותלוי באוויר וחלק ממנו ירד בימי יהושע על האמוריים וחלק שני עדיין עומד תלוי באוויר וירד בזמן מלחמת גוג ומגוג.

175. למרות שפרעה הצדיק על עצמו את הדין, לאחר שהסתיימה מכת הברד, חזר לרשעותו ומאן לשלח את בני ישראל, מהי המכה הבאה?
תשובה: ארבה.

176. מה הציע פרעה למשה לפני מכת הארבה?

תשובה: עבדי פרעה אמרו לו: עד מתי יהיה זה לנו למוקש, שלח את האנשים ויעבדו את אלוהיהם הטרם תדע כי אבדה מצרים". ופרעה שמע לעצת עבדיו ולכן הציע למשה שילכו רק הזקנים החכמים והנכבדים בעם וכל הנשים הטף ופשוטי העם יישארו במצרים.

177. כיצד הגיב משה לעצתו הרעה?

תשובה: משה לא קיבל את עצתו של פרעה ואמר לו: לא ולא! אלא כולנו נלך, בנערינו ובזקנינו, בבנינו ובבנותינו, בצאננו ובבקרנו נלך.

178. כאשר משה רבנו אמר לפרעה שכולנו נצא ממצרים, אמר משה "כי חג ה' לנו" (בא - י, ח) לאיזה חג התכוון משה?
תשובה: חג השבועות שעתיד להיות בו מתן תורה.

179. איזו קללה קילל פרעה את עם ישראל?

תשובה: פרעה היה מכשף גדול וראה באצטגנינות שלו כי יש כוכב אחד גדול ושמו "רעה" וכן נקרא "מאדים". ועשו קרא לו אדום, והוא מזיק מאד. וכשראה את הכוכב הזה, קלל שילך ויזיק לישראל במדבר וישפך הרבה מאד דם מישראל חס ושלום, וכן ראה שבני ישראל לא יכנסו לארץ אלא יהושע וכלב בלבד.

180. מי ביטל את קללתו של פרעה הרשע?

תשובה: ה' שלח את מלאך מיכאל שהוא שר ישראל וביטל את קללת פרעה הרשע.

181. האם פרעה הסכים לבקשת משה שכולם יצאו ממצרים?

תשובה: פרעה לא הסכים כלל אלא אמר ילכו רק הגברים ואז גירש את משה ואהרן מפניו.

182. באיזה חדש הייתה מכת הארבה ומדוע?
תשובה: בחדש ניסן עונת האביב שהכל פורח.

183. מה קרה במכת הארבה?

תשובה: דע כי מכת הארבה הייתה מראה שלא היה כמוהו מעולם, ישנם שבעה מיני ארבה בעולם והם: ארבה, סלעס, חרגול, חגב, גזם, ילק, וחסיל. וכל שבעת הסוגים הללו היו במצרים ולכן כתוב שבע פעמים את המילה "ארבה" כנגד שבעת מיני הארבה. אבל המין מסוג הארבה היה בכמות גדולה יותר מכולם.

גדולים וקטנים שכיסו את כל ארץ מצרים בכמויות אדירות אחד על גבי השני הן על האדמה והן באוויר הארץ, והחלו לאכול את כל מה שנשאר ממכת הברד מבלי להשאיר מאומה, והפלא איך שידעו סוגי הארבה להבדיל בין השדות של המצרים לבין השדות של היהודים שלא אכלו מהם כלום ונשארו כמו שהן ללא כל פגע ונוק. ולאחר שסיימו סוגי הארבה לכרסם את כל היבול והצומח של המצרים נכנסו לתוך בתיהם והיה הבית עד אפס מקום מסוגי הארבה, והחלו לכרסם כל מה שהיה מגדולי הקרקע בבתיים במחסנים ובכל מקום שהחביאו בו המצרים את תבואתם. ושום אדם בעולם לא יכל לסבול את המראה הנורא הזה.

184. בעיצומה של מכת הארבה פרעה התחנן על ברכיו לפני משה אנא חטאתי לה' ולכם התפללו לה' אלוהיכם ויסר מעלי את המוות הזה (מכת הארבה) מדוע במכת הברד אמר פרעה חטאתי היינו לה' ובמכת הארבה אמר חטאתי לה' ולכם היינו למשה ואהרן?

תשובה: מפני שבמכת הארבה פרעה גירש את משה ואהרן וזלזל בהם ולכן אמר חטאתי גם לכם שביקש מהם סליחה על שגירשם.

185. פרעה אמר: והעתירו לה' אלוהיכם ויסר מעלי את המוות הזה" על איזה מוות הוא התכוון והרי מכת הארבה הייתה בשביל לחסל את היבול וכל הצומח אך לא להרוג במצרים?

תשובה: דע כי במכת הארבה הגיעו פתאום אלפי נחשים ארסיים והיו נושכים וממתים אותם ומסמים את עיניהם. ומפני מוות הנחשים אמר פרעה.

186. מדוע שמחו המצרים במכת הארבה?

תשובה: אמר רבי יוחנן כיון שמכת ארבה באה שמחו המצרים, אמרו נקבוץ ונמלא מהם חביות ויהיה לנו למאכל. אמר להם הקדוש ברוך הוא, רשעים, במכה שהבאתי עליכם בה אתם שמחים, מיד "ויהפוך ה' רוח ים חזק מאד וישא את הרבה" ולא נשאר מהם אפילו אחד וכל מה שהחביאו המצרים בחביות ובקדירות שכבר המליחום במלח למאכל, פרחו והלכו להם. (מדרש רבה בא-יג, ז)

187. איזו מכה באה אחר מכת הארבה? תשובה: חושך.

188. כיצד הייתה מכת החושך?

תשובה: אמרו רבותינו, בשעה שהטה משה את ידו על השמים ציווה ה' יתברך לשר הממונה על החושך שיחשיך את מצרים ומיד נעשתה מצרים חושך עבה כדינר והיה כדבר שאפשר למשוש בידיים. כך היו המצרים שבעה ימים באפלה ונסתמו עיניהם ופיותיהם, בשלושת הימים הראשונים לא ראו איש את אחיו ובשלושת הימים האחרונים היה החושך כפול פי ארבע ולכן מי שישב לא יכל לקום ומי שעמד לא יכל לשבת ונשארו המצרים באותה תנועה שהיו ולא זזו.

189. מהיכן היה אותו החושך במכת חושך?

תשובה: רבי יהודה אומר: מחושך של מעלה שנאמר: "ישת חשך סתרו סביבותיו סָפְתוּ". (תהלים יח, יב).
רבי נחמיה אומר: מחושך של גיהנום שנאמר: "ארץ עיפתה כמו אופל צלמות ולא סדרם ותופע כמו אופל" (איוב י, כב).

190. אלו יהודים נענשו במכת החושך?

תשובה: דע שכל תכלית יציאת מצרים הייתה בשביל שיקבלו ישראל את התורה הקדושה. והיו רשעים שכפרו באמונת ה' יתברך ולא רצו לצאת ממצרים כי לא רצו לקבל את התורה הקדושה, ועל כן הרגם הקדוש ברוך הוא במכת החושך.

191. היהודים שלא האמינו בה' יתברך ושלא רצו לקבל את התורה, צריכים להיענש ע"י מכת ערוב, ומדוע הרג אותם ה' יתברך דווקא במכת חושך ולא במכה אחרת?

תשובה: הקדוש ברוך הוא אומנם הענישם אך לא רצה שהמצרים יראו את היהודים מתים גם הם.

192. נאמר: "ולכל בני ישראל היה אור במושבותם". איזה אור היה לבני ישראל במכת חושך?

תשובה: דע שלכל ישראל היה אור גדול בכל מקום שהם היו הן בארץ גושן והן בתוך ביתו של המצרי, שלמצרי היה חושך ואפלה ואילו ליהודי שעומד לידו היה נראה הבית זוהר באור מיוחד. ונעשו הלילות מוארים לישראל כשמש זורחת ברוב קרניה.

193. מה ציווה ה' יתברך למשה שיאמר לבני ישראל לעשות במכת חושך?
תשובה: "דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב" (בא יא, ב).

הקדוש ברוך הוא הבטיח לאברהם אבינו שלאחר שיעבוד מצרים יצאו בני ישראל ברכוש גדול, ולכן במכת חושך נכנסו היהודים לביתם של המצרים וביקשום כלי זהב וכסף, והיו המצרים משקרים באומרם שאין להם כלום, ומכון שליהודים היה אור, היו רואים את כל רכושם והיו אומרים להם אנו יודעים שיש לכם בתוך הארון ובתוך התיבה, ולקחום מתחת ידם של המצרים וכך יצאו כולם ברכוש גדול.

194. מדוע נענשו המצרים במכת חושך?

תשובה: המצרים היו עובדים לשמש ואומרים כי השמש היא אלוה, ועל כן הכה אותם ה' יתברך במכת חושך, שידעו שאין כל כח עוד מלבדו. וכן מפני שהיו המצרים מעבידים את בני ישראל עד לשעות המאוחרות של הלילה, והיו מחייבים אותם לקום לפני עלות השחר בחושך הלילה ללכת ולהביא תבן לטיט.

195. כיצד הגיב פרעה לאחר מכת חושך?

תשובה: ה' יתברך חיזק את לבו ולא רצה לשלח את בני ישראל ושוב סלק את משה מפניו. ולפני שמשה יצא אמר לו משה: "כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים וכו' עוד נגע אחד אביא על מצרים מכת בכורות.

196. ע"י מי הייתה מכת בכורות? תשובה: יש אומרים שהייתה ע"י הקדוש ברוך הוא, ויש אומרים ע"י מלאך.

197. כיצד הייתה מכת בכורות?

תשובה: ליל חמשה עשר בניסן בחצות הלילה ירד הקדוש ברוך הוא על ארץ מצרים והכה כל בכור ממצרים הן הבכור לאמו והן הבכור לאביו וכל בכור השבי היינו כל אותם בני מלכים שהיה פרעה אוסר אותם בבית האסורים ואפילו נשים מצריות מעוברות הפילו ולדותיהם. והכה ה'

בתחילה את פרעה, שבנו בכורו הראשון מת מפני שהיה עתיד להחליף את אביו במלוכה. וכן כל בכור הבהמה.

198. נאמר בפסוק: "וכל בכור בהמה" רב הונא אמר אם אדם חטא בהמה מה חטאה, מדוע הרג הקדוש ברוך הוא את בכורות הבהמה?
תשובה: אלא לפי שהיו המצרים משתחוים לטלאים ועשו את הבהמות לעבודה זרה, הכה גם בהם, מפני שכאשר ה' יתברך נוקם באומות העולם, תחילה הוא מאבד ומכלה את אלוהיהן.

199. מה עשו המצרים במכת בכורות בכדי להציל את בכוריהם?
תשובה: כשראו המצרים כי בכל בית מצרי מתים הבכורות, מיד היו לוקחים את בניהם לבתי היהודים ומתחננים שיאפשרו להם להישאר איתם יחד, אך אף על פי שהיו בכורי מצרים בביתם של היהודים הוכו גם כן ומתו.

200. אלו בכורות מצרים ניצלו במכת בכורות?
תשובה: בשעה שציווה הקדוש ברוך הוא לבני ישראל לחגוג את קורבן הפסח אמר כל מי שאוהב את בני יבוא וישמח איתם. וכל אותם בכורות מצרים שנעשו אוהבים לישראל ובאו לחגוג עמם את יציאתם ממצרים חס הקדוש ברוך הוא עליהם ולא הרגם.

201. אף פרעה היה בכור, ומדוע לא מת במכת בכורות?
תשובה: ה' יתברך רצה שפרעה יראה את כל נפלאותיו ונסיו הגדולים שעושה לבניו ועל כן השאירו בחיים.

202. מה עשה פרעה באמצע הלילה במכת בכורות?
תשובה: "וויקם פרעה לילה" מגיד שפרעה היה מחזר כל הלילה ושואל אחר משה ואהרון והיו ילדי ישראל צוחקים עמו ומבלבלים אותו מכאן לכאן עד שמצא את פתח ביתם ואמר לפניהם אנא מכס קומו צאו ממצרים אין אתם עבדי אלא הנכם בני חורין לכו עבדו את אלוהיכם. אמר לו משה רשע ושוטה שכמוך וכי כגנבים אנו שנצא באמצע הלילה, אלא אין אנו יוצאים כי אם מחר בבוקר כבני מלכים ביד רמה

203. אמרו חז"ל שה' יתברך הכה גם בבנות הבכורות של מצרים, והרי אף בתיה בת פרעה הייתה בכורה ומדוע לא מתה במכת בכורות?
תשובה: רבי אבין בשם רבי יהודה בן פזי אומר: בתיה בת פרעה בכורה הייתה, ובזכות מה ניצלה? בזכות תפלתו של משה שנאמר: "לא יכבה

בלילה נרה". מלמד שניצלה בזכות משה רבנו על שהצילה אותו מן היאור ולכן התפלל עליה.

204. כתוב בפרשת בא (ב,ב): "החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה". איזה חדש מדובר?

תשובה: זהו חדש ניסן שהוא החדש הראשון לכל חדשי השנה. אמר רבי ישמעאל הראה הקדוש ברוך הוא למשה לבנה בחידושה ואמר לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חדש. (מדרש תנחומא, רש"י).

205. מהי המצווה הראשונה שנצטוו בני ישראל במצרים? תשובה: קידוש החדש.

206. מה צווה ה' למשה ואהרן לעשות בעשור לחדש ניסן?

תשובה: שיצוו לבני ישראל לקחת בעשירי לחדש ניסן כבש בן שנה לקורבן הפסח וישמרוהו עד יום ארבעה עשר בניסן וישחטוהו ויאכלוהו צלי אש בשמחה.

207. כיצד הייתה מצוות קורבן הפסח?

תשובה: כל משפחה ומשפחה לקחו ביום עשירי לחדש ניסן כבש זכר בן שנה וקשרוהו לכרעי המטה ובכל יום היו בודקים אותו שלא נפל בו מום שלא יהיה פסול לקורבן. וביום ארבע עשר בניסן בשעת בין הערבים (משש שעות ומעלה) שחטו אותו כל עדת ישראל ולקחו מן הדם ומרחו על שתי המזוזות (העמודים של הדלת) ועל המשקוף העליון מלמעלה. וכל הדם מרחו מצד פנים הבית ולא מבחוץ כדי שלא יראוהו המצרים שנאמר "והיה הדם לכם לאות על הבתים" לכם ולא למצרים. ולאחר מכן צלו אותו בליל חמשה עשר בניסן צלי אש ואכלוהו על מצות ומרורים.

208. מדוע ציווה ה' יתברך לבני ישראל לקחת את השה לקורבן פסח ולשמור עליו ארבע ימים?

תשובה: ידוע שגזרת שיעבוד מצרים הייתה בתחילה לארבע מאות שנה, ואילו בני ישראל היו בסך הכל מאתיים ועשר שנים במצרים ומתוכם עבדו רק שמונים ושש שנה. אם כן היכן מתקיימת גזרת ארבע מאות שנה? אלא ציווה ה' יתברך להם שייקחו את השה שהוא אלוהיהן של המצרים ויקשרו אותו למטה והיה השה צועק ארבעה ימים ובני ישראל פחדו נורא מהמצרים שלא יהרגום והיה להם ארבע ימים של צער גדול ונורא, והחשיב להם ה' יתברך את ארבעת ימי הצער כנגד ארבע מאות שנה וכך התקיימה גזרתו יתברך.

209. מדוע ציווה ה' יתברך לאכול את קורבן הפסח רק צלי אש ולא נא ומבושל?

תשובה: (א) כדי שיהיה ריחו נודף בכל ארץ מצרים וכאב למצרים על שבני ישראל אוכלים כבני מלכים את אלוהיהו. (ב) שהטלה הוא מזל האש ולכן אכלוהו צלי, אש לומר שאין לו שליטה על ישראל כלל כמו שהושלך אברהם לכבשן האש ולא שלט בו באש. (ג) לפי שהיו המצרים לוקחים מילדי ישראל ושורפים אותם באש בפני עבודה זרה שלהם כקורבן ולכן ציווה ה' יתברך לאוכלו צלי אש, מדה כנגד מדה.

210. למי אסור לאכול מקורבן פסח?

תשובה: כל בן נכר בין שהוא גוי בין שהוא יהודי ונעשה משומד, וכן עבדים ערלים שלא מלו ואפילו יהודי שיש לו עבד ערל בביתו לא יכול לאכול מבשר הקורבן עד שימול את עבדו. וכן תושב ושכיר כלומר גוי שקיבל על עצמו לשמור את שבע מצוות בני נח.

211. מדוע ציווה ה' יתברך לאכול את בשר קורבן הפסח על מצות ומרור?
תשובה: בכדי שיזכרו היטב את המרירות והעוני שהיה להם במצרים.

212. מדוע ציווה ה' יתברך לבני ישראל למרוח את הדם על המזוזות והמשקוף ע"י אגודת אזוב (שיח נמוך)?

תשובה: רמז להם הקדוש ברוך הוא, אע"פ שאתם שפלים כאזוב, עושה אני אתכם אגודה אחת לעצמי שנאמר: "והייתם לי סגולה מכל העמים" (מדרש רבה פרשה יז-ג)

213. מה ראה הקדוש ברוך הוא להגן על בני ישראל ומתוך כך ציווה עליהם שימרחו דם על בתיהם? תשובה: כדי לזכור ושתעמוד להם זכות הדם של ברית אברהם אבינו. (מדרש רבה שם).

214. בזכות שני דמים ניצולו ישראל, מהם הדמים?

תשובה: דם המילה ודם קורבן הפסח שנאמר: "ואומר לך בדמך חיי ואומר לך בדמך חיי" (יחזקאל טז) (מדרש רבה שם)

215. מדוע ציווה ה' יתברך למרוח את הדם על שתי המזוזות והמשקוף העליון? תשובה: רמז להם שבזכות שלושת האבות ניצולו, המשקוף זה אברהם ושתי המזוזות אלו יצחק ויעקב.

216. מה קרה לכל סוגי אלוהי מצרים במכת בכורות?

תשובה: "ובכל אלוהי מצרים אעשה שפטים" (בא יב – יב) הקדוש ברוך הוא בעצמו הכה בכל אלוהיהן. בעבודה זרה של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסה וניתכת לארץ. (רש"י)

217. מדוע ציווה ה' יתברך לא לצאת מבתיים במכת בכורות?

תשובה: מפני שברגע שניתן רשות למשחית להשחית ולחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע. (רש"י)

218. מתי יצאו בני ישראל ממצרים? תשובה: בעלות השחר של ט"ו בניסן.

219. נאמר: וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארותם צרורות בשמלותם על שכמם". מלמד ששמו את בצקם על ראשם וכך יצאו. מדוע לא הניחו את הבצק בתיקים והניחום על החמורים או הבהמות שהיו להם?

תשובה: בני ישראל לקחו את כל שיורי המצות והמרור שנשאר משולחן ליל ט"ו של קורבן הפסח וכן את הבצק שהכינו והניחו על כתפם וראשם בכדי לחלוק כבוד למצוות ה' יתברך שחביבים הם עליהם מאד.

220. כיצד התכוננו בני ישראל ליציאתם ממצרים בליל ט"ו?

תשובה: כולם היו עסוקים במצוות ה', לקחת מבתי המצרים כלי כסף וזהב בכדי לצאת ברכוש גדול והייתה שורה עליהם רוח הקודש ומגלה להם היכן הטמינו המצרים את רכושם.

221. מה עשה משה בשעה שבני ישראל היו אוספים כסף וזהב מבתי המצרים? תשובה: דע כי משה היה מזה שלושה ימים ושלושה לילות מסתובב במצרים ומחפש את ארונו של יוסף הצדיק, כי בני ישראל לא יכלו לצאת ממצרים בלעדו, יען כי השביעם יוסף לפני פטירתו שכאשר יוציאם הקדוש ברוך הוא ממצרים יוציאווהו עימם. ועל משה נאמר: "יוחכם לב יקח מצוות".

222. כיצד הצליח משה למצוא את ארונו של יוסף?

תשובה: בשעה שהלך משה לחפש את ארונו של יוסף, מצאה אותו אשה אחת ושמה סגולה, והיא סרח בת אשר. ושאלה אותו משה רבי, מדוע הנך נראה כל כך עייף? ואמר לה מזה שלשה ימים ושלושה לילות אני מחפש אחר ארונו של יוסף ולא מצאתיו. אמרה לו בא איתי ואראנו לך. לקחה אותו לנילוס ואמרה לו: כאן במקום הזה השליכו את ארונו של יוסף.

223. כיצד היה ארונו של יוסף? תשובה: המצרים עשו ארון מחמש מאות קנטרים של עופרת והניחו את יוסף בתוך הארון והשליכוהו לנילוס.

224. מדוע השליכו המצרים את ארונו של יוסף לנילוס?
תשובה: כדי שיתברכו המים בזכותו כי במצרים לא יורד גשם. וכן מפני שיועצי פרעה אמרו לו, רצונך שלא יצאו ישראל ממצרים, החבא להם את עצמות יוסף.

225. כיצד העלה משה את ארונו של יוסף מהנילוס?
תשובה: (א) עמד משה על שפת הנילוס וצעק: יוסף יוסף, זכור שהשבעתנו לקחתך כשיוציאונו ה' יתברך ממצרים, ועתה הגיעה השעה, וכל ישראל והשכינה ושבעת ענני כבוד מחכים רק לך, התפלל לפני בוראך שיעלך מהמים ואל תעכב בעדנו. ואם לא תעלה פטורים אנו משבועתך ונצא לדרכנו. תיכף שסיים משה את דבריו, החלו המים לבעבע ועלה ארונו של יוסף וצף על גבי המים. הושיט משה את ידו ומשך את הארון והניחו על כתפו והיה הולך בראש וכל ישראל אחריו.
(ב) ויש אומרים שהיה יוסף קבור בין מלכי מצרים וכשמצא משה את מקום קבורת המלכים קרא בשמו ויצא הארון מבניהם.
(ג) ויש אומרים שנטל משה חרס טהור וכתב עליו את שם המפורש וזרק אותו לתוך הנילוס, ומיד עלה הארון וצף על המים.

226. איזה כישוף עשו המצרים כדי שבני ישראל לא יצליחו לקחת את ארונו של יוסף?
תשובה: המצרים הניחו כלבים רעים על שפת הנילוס ונתנו בהם כישוף שכל מי שינסה להתקרב למקום ינבחו ויבריחו אותו. וכאשר הגיע משה נבהלו הכלבים מפניו ולא יכלו לפתוח פיהם.

227. משה העלה את עצמות יוסף ממצרים מה ארע אם עצמות אחד עשרה אחי יוסף?
תשובה: נאמר בפסוק: (בשלח יג-יט) "והעליתם את עצמותי מזה". אומר רש"י זה בגמטריה 12 מלמד שבני ישראל העלו אף את עצמות אחי יוסף לארץ ישראל.

228. מי ליווה את בני ישראל ביציאתם ממצרים?

תשובה: פרעה קם בעצמו וליווה את בני ישראל בכדי שיתפללו עליו וכן חלק להם כבוד. ולפי שראו כל גדולי המלכות הרים והמושלים שיצא פרעה לכבודם של ישראל יצאו אף הם ללוותם.

229. מי הצטרף לצאת בני ישראל ממצרים?

היו מצרים וחלק מאומות העולם שפחדו נורא מבני ישראל לאחר מכות מצרים וראו שהם עם הנבחר, ועל כן החליטו להתגייר ולהצטרף עם ישראל שנאמר: "וגם ערב רב עלה אתם וגו'"

230. מדוע ליל טו בניסן נקרא ליל שמורים לה'?

תשובה: (א) מפני שהקדוש ברוך הוא שמר והמתין לאותו הלילה שכבר יגיע, לקיים הבטחתו שהבטיח לאברהם אבינו להוציא את בני ישראל ממצרים, הוא הלילה הזה, כלומר אותו הלילה שהבטיח לו היה ט"ו בניסן. (ב) וכן נקרא ליל שמורים מפני שבני ישראל היו שמורים מפני המשחיתים באותו הלילה.

231. אלו מאורעות נוספים היו בט"ו בניסן?

תשובה: "ויהי מקץ שלושים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים" אחר שהגיע הקץ מיד יצאו, כי ביום זה נגזרה גזירת ברית בין הבתרים עם אברהם אבינו ויש אומרים שביום זה יצא יוסף מבית האסורים, ולכן כתוב: "ויהי בעצם היום הזה" שביום שנתנה הגזרה בברית בין הבתרים בו ביום הייתה הגאולה.

232. ה' יתברך צווה שאסור לערלים (מי שלא מהול) לאכול מקורבן פסח.

במצרים היו יהודים שלא היו מהולים אם כיצד קיימו את קורבן פסח?
תשובה: מיד כאשר שמעו היהודים שלא מלו כי ה' יתברך אסר לערלים לאכול מקורבן פסח, ממש באותו לילה הלכו ומלו את עצמם.

233. כיצד יכלו היהודים שملו את עצמם בליל ט"ו לצאת ממצרים והרי

אמרו רבותינו שלושה ימים ראשונים למילה כואבים ומסוכנים?
תשובה: בשעה שירד הקדוש ברוך הוא להכות בבכורות מצרים, נתרפאו כולם מחמת ברית המילה ונעשו כאילו מלו מימים שעברו ויצאו בריאים ושלמים, ששים ושמחים.

234. מדוע ציווה ה' יתברך למשה, "קדש לי כל בכור" כלמור מי שנולד בכור לאמו חייב לפדותו ע"י כהן? תשובה: מפני שה' יתברך הרג את כל בכורי מצרים והציל את בכורי ישראל.

235. "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי ביד בחוזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ". מדוע עלינו לזכור את יציאת מצרים?

תשובה: דע כי חז"ל אומרים שמכות מצרים באו לחזק את היהודים שלא האמינו באמונת ה' יתברך ולכן הראה להם גדולתו ונפלאותיו ועלינו לזכור את החסד הגדול שעשה ה' עמנו.

236. "היום אתם יוצאים בחדש האביב" (בא יג,ד) מדוע הוציא אותנו ה' יתברך דווקא בחדש האביב? תשובה: חודש ניסן הוא החדש שבו אין לא גשמים לא חום ולא קור, אלא אוויר נעים וקסום עם פריחה מלבבת וכך נאה לבני מלכים לצאת ממצרים.

237. "ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם ה' דרך ארץ פלשתים וגו'". מדוע לא רצה הקדוש ברוך הוא להוליך את בני ישראל דרך ארץ פלשתים והרי זו הדרך הקצרה ביותר להר סיני?

תשובה: (א) ידוע כי בני אפרים יצאו ממצרים 30 שנה קודם זמן הגאולה, ונלכדו בידי הפלשתים והרגום והשליכו את גופותיהם במדבר. ולא רצה ה' יתברך שבני ישראל יראו את עצמות אחיהם מוטלים במדבר, שמא יכנס בהם יראה ופחד מהפלשתים ויחזרו מצרימה ולכן לא הוליכם דרך פלשתים.

(ב) אמר ה' יתברך, אם אני מכניס את ישראל מיד, הם מחזיקים איש בשדהו ובכרמו ובטלים מן התורה. אלא הרי אני מקיפם במדבר 40 שנה כדי שיאכלו את המן וישתו מי באר והתורה נבללת בגופם. מכאן היה רשב"י אומר לא נתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן, ולאוכלי תרומה.

238. נאמר בתורה: וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים" כלומר יצאו ממצרים חמושים בכלי נשק. ממה פחדו בני ישראל שלקחו איתם כלי מלחמה? תשובה: בשעה שיצאו בני ישראל ממצרים, הלכו עמו, מואב, כנען ועמלק ועשו ביניהם ברית בכדי להילחם עם ישראל וכששמעו זאת בני ישראל לקחו איתם כלי מלחמה רבים כדי להגן על עצמם.

239. מהיכן יצאו בני ישראל ולאן הלכו? תשובה: ביום ט"ו בניסן נסעו מרעמסס לסוכות וביום ט"ז נסעו מסוכות וחנו באתם.

240. כיצד הוליך ה' את בני ישראל ממצרים למדבר סיני?

תשובה: "וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה" (בשלח יג, כא). חז"ל מספרים שהיה הולך עמוד של ענן לפניהם והיה להם למורה דרך ולא זאת בלבד אלא שהיה מיישר להם הרים וגבעות וסכנות בדרך והם הולכים במישור ללא כל פגע. ובלילה היה מאיר להם הדרך ע"י עמוד האש.

ובמדרש תנחומא מובא כי היו שבעה ענני כבוד, ארבעה עננים מארבע רוחות, אחד למטה ואחד למעלה ואחד מהלך לפניהם ושורף נחשים ועקרבים ומנקה להם את הדרך.

ובילקוט שמעוני: רבי יהודה אומר, שלוש עשרה עננים היו, שניים לכל רוח, שניים למעלה, ושניים למטה, ואחד מהלך לפניהם.

241. בזכות מה זכו בני ישראל שה' הוליך לפניהם ענני כבוד?

תשובה: מדה כנגד מדה, אברהם אבינו לווה למלאכי השרת שנאמר: "ואברהם הולך עמם לשלחם" (בראשית יח, טז) לפיכך לווה הקדוש ברוך הוא את בניו במדבר ארבעים שנה. (מדרש תנחומא).

242. נאמר "ויחנו לפני פי החרות" (בשלח יד – ב). בתחילה הוא נקרא "פיתום" ועכשיו נקרא "פי החירות" מדוע?

תשובה: על שם שנעשו שם בני ישראל בני חורין והם שני סלעים גבוהים זקופים והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים. (רש"י)

243. מהם הימים שהלכו בני ישראל ומתי פרעה רדף אחריהם?

תשובה: בני ישראל הלכו שלושה ימים וביום הרביעי באו ואמרו לפרעה כי בני ישראל לא חוזרים. ביום החמישי והשישי רדפו המצרים אחריהם וביום השביעי שהוא שביעי של פסח ירדו לים ובעלות השחר אמרו את שירת הים ולכן בשביעי של פסח אנו קוראים בתורה את שירת הים.

244. כיצד הצליח פרעה לשכנע את עמו לרדוף אחר בני ישראל אחרי כל המכות שהם קבלו הם ודאי פוחדים מהם אם כן כיצד השתכנעו בכל זאת לרדוף אחריהם?

תשובה: הכתוב אומר: "ויאסור את רכבו ואת עמו לקח עמו" (בשלח יד-ו). פרעה בעצמו הכין את מרכבתו ומשך את עמו בדברים וכך אמר להם: לקינו במכות, ונטלו ממנו, וכיצד שלחנום, בואו עמי ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עבדו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים

לפניכם שנאמר: "ופרעה הקריב" שהקריב עצמו ומיהר לפני חיילותיו. וכן דרך שאר מלכים ליטול בראש כמו שכמה שירצה, ואני אשווה עמכם בחלק שנאמר: "אחלק שלל". (רש"י).

245. נאמר: "ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלשים על כולו". מניין היו למצרים סוסים והרי כולם מתו במכת דבר ושחין שנאמר: "וימת כל מקנה מצרים"?

תשובה: היו מצרים שהיו יראים מה' יתברך ובהמותיהם לא מתו במכות, אך עכשיו לקחום לרדוף אחר ישראל וכבר לא יראו מה', ועל כך אמר רבי שמעון אומר: כשר שבמצרים הרוג, טוב שבנחשים רצוף את מוחו. (רש"י בשם המכילתא)

246. מי הגיע מהשמים לעזור לפרעה ולחייליו הרשעים?
תשובה: רש"י אומר שר של מצרים שנאמר: "והנה מצרים (מצרים הוא שמו של השר) נוסע אחריהם" שבא לעזור להם נגד בני ישראל (רש"י).

247. מדוע הקדוש ברוך הוא לא מנע מהשר של מצרים כאשר הוא בא לעזור למצרים להשיג את בני ישראל?

תשובה: א) רצה הקדוש ברוך הוא להורגו לפנייהם כאמרו: "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים" (בשלח יד, ל). ואמרו חז"ל (בזוהר בשלח נב ע"מ ב) זהו השר ששמו מצרים.

ב) רצה ה' יתברך שישראל יפחדו ויחזרו בתשובה שלמה ויקרבו את לבם לשמים. כדי שבאמצעות זה יעשה ה' להם את הנס העצום של קריעת ים סוף. ודבר זה לא הובטחו בו קודם. ותמצא שדרשו חז"ל (שמות רבה פרק כ"א) בתיבת "הקריב" ולא אמר "קרב", ירצה שהקריב לבם של ישראל לאביהם שבשמים, וכן היה, דכתיב: ויצעקו בני ישראל אל ה' (אור החיים בשלח).

248. כיצד הגיבו בני ישראל כאשר ראו שהמצרים רודפים אחריהם?
תשובה: "וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' " (בשלח יד, ז).
בני ישראל נורא פחדו מרדיפת המצרים והחלו לצעוק.

249. כיצד הצליח משה להרגיע את ישראל שלא יפחדו ממצרים?
תשובה: בבני ישראל היו ארבע קבוצות. קבוצה אחת אמרה עדיף שנקפוץ לים ונמות במים ולא בידי המצרים. לקבוצה זו אמר משה: "ויאמר משה אל העם אל תיראו וגו' התייצבו וראו את ישועת ה' וגו'. אמר להם משה

אל תפחדו, עמדו וראו את ישועת ה' מלמד שהראה להם משה צבאות של מעלה שהיו עומדים לפניו, רבבות של מלאכים מוכנים ומזומנים להושיע את ישראל. קבוצה שנייה אמרו, נחזור למצרים, אמר להם משה אין לכם מה לדאוג ולהשתעבד שוב לפרעה, כי היום זו הפעם האחרונה שתראו את מצרים שנאמר: "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם". והקבוצה השלישית אמרו: נעשה עמם מלחמה, אמר להם משה: ה' ילחם לכם". וקבוצה הרביעית אמרו: נלחם בהם ע"י צעקות וצווחות, אמר להם משה "ואתם חרישון", שתהיו בשתיקה ותתנו שבח לה' יתברך.

250. הכתוב אומר: "ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה(בשלח טו, יז). בזכות מה זכו בני ישראל שנבקע להם הים והלכו ביבשה?"

תשובה: בזכות אברהם אבינו שבקע עצים לעקדת יצחק בנו שנאמר: "ויבקע עצי עולה". ובזכות יעקב אבינו שהיה לו צער גידול בנים יותר מכל האבות וכן מפני שהתענה ברדתו למצרים, אמר ה' יתברך: הגיע הזמן שאשמח את אברהם ויעקב ואעשה ניסים לבניהם.

251. מי עיכב בידי משה כאשר הטו את ידו על הים?

תשובה: עמד לפניו שרו של ים ואמר למשה: אני גדול ממך שאני נוצרתי ביום השלישי ואתה נוצרת ביום השישי ועוד, שלא ראויים בני ישראל שאבקע להם את הים שאף הם עבדו עבודה זרה במצרים.

252. כיצד הצליח משה להתגבר על שרו של הים ולבקוע את מימיו?

תשובה: משה רבנו הראה לו את המטה שבו היה חקוק השם המפורש וכן הראה לו את ארונו של יוסף הצדיק ואף אמר לו שכל ישראל מהולים בבריתו של אברהם אבינו, והם ראויים שיבקע להם הים, אך עדיין לא רצה שרו של ים לבקוע את מימיו ואז התפלל משה לה', ומיד התגלה ה' יתברך לשרו של ים ואמר לו, עליך לבקוע את מימך מיד כי עתידים הם לקבל תורה בהר סיני ובזכות התורה הקדושה ראויים הם לכך.

253. כאשר בני ישראל עמדו לפני הים המצרים היו משליכים עליהם חצים ואבנים, מי הגן עליהם?

תשובה: עמוד הענן היה עומד מאחריהם והיה מקבל את כל החצים והאבנים שהיו המצרים זורקים וכשהיה העמוד מקבלם היה מחזירם בכח על המצרים ופוגע בהם, וזה מה שאמר הכתוב: "ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם"

254. מי בא בשמים להציל את המצרים שלא יטבעו בים?

תשובה: עוזא שרו של מצרים בא לפני ה' יתברך ואמר: רבונו של עולם צדיק וישר אתה, למה תטביע את האומה שלי בים, אם מפני שהרגו ועינו את בניך, אז כבר נטלו שכרם ויצאו ברכוש גדול. באותה שעה קיבץ ה' את כל צבאות השמים ואמר להם עמדו ושמעו את טענותיו של עוזא, ושפטו בנינו. מיד עמדו כולם, שמעו ואמרו: ריבונו של עולם הצדק איתך עשה כרצונך. קם עוזא בכל כחו והתחנן אל נא תטביע אותם, מי אמרו צבאות השמים הצל את בניך ואל תטביע את המצרים. באותה שעה ירד מלאך גבריאל למצרים והביא לבנה ממצרים שהיה חקוק בתוכה תינוק יהודי שהכניסו המצרים בתוך הקיר, ואמר לה', ראה מה עשו המצרים לבניך. מיד גזר ה' יתברך להטביע את המצרים בתוך הים.

255. מי קפץ ראשון למים לפני שנבקע הים?

תשובה: רבי מאיר אומר בשעה שעמדו כל השבטים על שפת הים החל ויכוח בנייהם מי יכנס ראשון לים, וכל אחד אמר אנו נכנס ראשונים, תוך כדי שהם מתווכחים, עמדו שבת בנימין וקפצו למים, החלו שבת יהודה לזרוק עליהם אבנים ואמרו: אנו רצינו להיכנס ראשונים ומדוע קפצתם אתם.

רבי יהודה אומר: אף שבת לא רצה להיכנס ראשון ואז עמד נחשון בן עמינדב משבט יהודה וקפץ למים ואחריו קפצו כל שבט יהודה. ועל כן כתוב: "בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז, הייתה יהודה לקודשו ישראל ממשלותיו". כלומר בשעה שיצאו בניי ממצרים לא הייתה להם אמונה חזקה שיבקע להם הים, חוץ משבט יהודה שקפצו במסירות נפש וקידשו שם שמים היינו "יהודה לקודשו".

256. איזה שכר קיבלו שבת בנימין שקפצו ראשונים למים לפי דעתו של רבי מאיר, ואיזה שכר קיבלו שבת יהודה שקפצו ראשונים לפי דעתו של רבי יהודה?

תשובה: שבת בנימין זכו שהשכינה הייתה שרויה בחלקם כי בית המקדש נבנה בחלקו של בנימין. ויהודה זכו למלוכה שהרי מלכות דוד יצאה מהם.

257. כאשר בני ישראל נכנסו לים, הים עדיין לא נבקע, מה עשה משה באותו רגע?

תשובה: מיד עמד משה והיה מאריך בתפילה ומתחנן לה' שיעזור לו.

258. מה אמר ה' למשה בשעה שהיה משה מתפלל שיבקע הים?

תשובה: אמר לו ה' יתברך, בני טובעים בים ואתה מאריך בתפילה. אמר לו משה ומה עלי לעשות, אמר לו ה' נטה את ידך על הים ובקעהו.

259. הכתוב אומר: "ויבואו בתוך הים ביבשה" מה הכוונה "בתוך הים ביבשה"? תשובה: שבתחילה נכנסו למים ואחר כך נבקעו המים ומצאו את עצמם ביבשה.

260. לכמה חלקים נבקע הים? תשובה: לשניים עשר שבילים, לכל שבת שביל משלו וכן רמוז בפסוק: "ויבואו בתוך הים ביבשה", ביבשה ראשי תיבות: **בְּ יב' שבילים הלכו.**

261. כיצד היה נראה הים כאשר הוא נבקע? תשובה: הים קפא ונעשו קירות כל אחד באורך שלוש מאות מיל לשני צידיהם כדי להגן על בניי, וצמחו עצי פרי לפנייהם והיו אוכלים מהם ונהנים מטעמם המתוק.

262. כמה ניסים נעשו לבני ישראל על הים? תשובה: עשרה ניסים ואלו הם:
א. נבקעו המים ונעשו כמין כיפה שנאמר: "נקבת במטיו".
ב. נחלק הים לשניים עשר שבילים שנאמר: "נטה את ידך על הים ובקעהו".
ג. נעשה יבשה שנאמר: "ובני ישראל הלכו ביבשה".
ד. נעשה כמין טיט שנאמר: "דרכת בים סוסיך חומר וגו'".
ה. נעשה הים פרורים פרורים שנאמר: "ואתה פוררת בעזך ים".
ו. נעשה הים סלעים סלעים שנאמר: "ראשי תנינים על המים".
ז. נעשה הים גזרים שנאמר: "לגוזר ים סוף לגזרים".
ח. נעשה הים ערמות שנאמר: "וברוח אפך נערמו מים".
ט. נעשו המים כמו נד שנאמר: "כמו נד נוזלים".
י. יצאו להם מים מתוקים מתוך המים המלוחים שנאמר: "ויוציא נוזלים מסלע" וכן קפא הים משני צדדים ונעשה כמין מראה של זכוכית שנאמר: "קפאו תהומות" (מכילתא)

263. נאמר בתורה: "ויבקעו המים" (בשלח יד, כא) אלו מים נבקעו? תשובה: כל המים שבעולם, אפילו כוס מים שהחזיק כל אדם נחצה לשניים, כדי שכולם ידעו את גדולת ה' יתברך.

264. מי עמד לימנם של ישראל בים בכדי לשומרם?

תשובה: בשעה שירדו ישראל לים ירד מלאך גבריאל עימם והקיפם ושמר עליהם כחומה והיה מכריז בין מים למים ואומר למים שבצד ימין היזהרו בישראל שעתידין לקבל תורה מימינו של הקדוש ברוך הוא. למים שבשמאל אמר שעתידין לקבל תפילין. למים שלפניהם אמר שעתידין שיהיו חותמין לפניהם בברית אברהם אביהם ולמים שמאחריהם אמר שעתידין להראות קשר של תפילין וכנף ציציותיהן מאחריהן. וזה שאמר הכתוב: "והמים להם חומה" כלומר מכל רוחות השמים וזאת בזכות המצוות שמגינות עלינו תמיד. (ילקוט שמעוני).

265. מי בקש מה' להטביע את ישראל יחד עם המצרים?

תשובה: השטן שאמר שאף הם עבדו עבודה זרה. ואמר לו ה' יתברך, שוטה שבעולם, לא עבדו עבודה זרה אלא מתוך אונס השעבוד ומתוך טרוף הדעת ואתה דן שוגגים כמזידיים ואנוסים כברצון? מיד שתק השטן ולא יכל עוד לדבר. (ילקוט שמעוני).

266. מי ביקש להרוג את המצרים עוד בטרם יכנסו לים?

תשובה: המלאך גבריאל רצה להרוג את המצרים בלילה, אמר לו ה', המתן להם עד לאותה שעה שפעל אברהם בהשכמת הבוקר. כיוון ששמע כך גבריאל המלאך לא נגע בהם שנאמר: "ולא קרב זה אל זה כל הלילה".

267. מה עשו המצרים כאשר הם נכנסו לים והטה משה את ידו על הים והמים החלו לכסות אותם?

תשובה: היו עושים כשפים ועולין מן הים אך היו המים עולין אחריהם באוויר ומורידין אותם.

268. אלו ממכשפי מצרים הצליחו לעשות לעצמן כנפיים, פרחו באוויר ונתלו ברקיע?

תשובה: אלו יוחני וממרא אך כשראה המלאך גבריאל שהצליחו להימלט מהים, אמר לה' "ברוב גאונך תהרוס קמד" מיד אמר הקב"ה למיכאל המלאך לך ועשה בהם דין. הלך מכאל ותפסן בראשם וקעקען על פני המים שנאמר: "אתה פוררת בעזך ים שברת ראשי תנינים על המים".

269. כיצד לא עצרו סוסיהם של המצרים מלהיכנס לים?

תשובה: נעשה נס ונעשו גלי הים כמראה סוסים נקבות והסוסים של המצרים היו זכרים וכך רצו הזכרים לתוך הים בכדי להגיע לנקבות ומיד טבעו.

270. אלו מים הצטרפו למי ים סוף להטביע את המצרים?
תשובה: דע שכל מימי העולם באו לים וכיסו את המצרים שנאמר: "ישלח ממרום יקחני ימשני ממים רבים".

271. מה הקשר בין בניו של המן הרשע למצרים?
תשובה: שהיהודים תלו את בניו של המן מתו כולם בנשימה אחת, כך גם המצרים נחנקו בים כולם בנשימה אחת.

272. על אף שבני ישראל ראו שטבעו המצרים בים פחדו שמא יצאו אחריהם, מה עשה ה' יתברך בכדי להרגיעם?
תשובה: ציווה ה' על הים לפלוט לחוף את כל המצרים בכדי שיראו שהם מתים שנאמר: "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים וגו'".

273. כמה ניסים נעשו לישראל מאז שיצאו ממצרים ועד קריעת ים סוף?
תשובה: 50 ניסים.

274. איזה נס נעשה לבני ישראל בלילה לפני קריעת ים סוף?
תשובה: שהיו המצרים רואים את ישראל יושבים אוכלים שותים ושמחים ואינם יכולים להגיע אליהם מפני עמוד הענן שעשה להם חושך כמו במכת חושך ולא יכלו לזוז ממקומם.

275. האם הים נפתח מיד מתחילתו ועד סופו?
תשובה: דע שהים לא נפתח בפעם אחת אלא נפתח לאט לאט לפי הילוכם של ישראל, בכל צעד שהיו צועדים היה הים נפתח עוד ועוד.

276. האם בני ישראל חצו את הים לאורכו או רוחבו?
תשובה: דע כי בני ישראל לא חצו את הים לא לאורכו ולא לרוחבו אלא מהמקום שנכנסו גם יצאו, שהבקעת הים הייתה בצורת קשת(על פי הרמב"ם).

277. כמה מצרים היו בסך הכל בטביעת ים סוף?
תשובה: תשעים אלף רבוא.

278. כשהלכו ישראל בתוך הים החלו התינוקות והילדים לבכות מפני שרצו לאכול, איזה נס נעשה להם?

תשובה: זימן להם ה' יתברך משני צידי השביל בתוך הים אילנות טעונים כל מיני פירות שבעולם וריחות בשמים מגן עדן והיו אוכלים ומתענגים ושמחים.

279. איזה נס נעשה לישראל כשהיו הולכים בתוך הים והיו צמאים?
תשובה: מי הים המלוחים נהפכו להם למים מתוקים וטעימים.

280. מדרך הטבע הים הולך ונהיה עמוק בירידה גדולה מאד, כיצד הצליחו בני ישראל ללכת לתוך עומק הים ואף לחזור בעליה כה גדולה?
תשובה: ה' יתברך יישר להם את עומק הים ע"י שקפאו המים בירידה והיו ישראל הולכים על הקרח שנאמר: "קפאו תהומות בלב ים".

281. הכתוב אומר שהמצרים ירדו במצולות כמו אבן, וצללו כעופרת, ונעשו כמו קש. האם נעשו כאבן? כעופרת? או כקש?
תשובה: הרשעים ביותר היו צפים כמו קש והגלים היו מכים בהם לכאן ולכאן. הבינוניים שבהם שלא היו כל כך רעים, ירדו כמו אבן, ואלו שהיו פחות רשעים צללו מיד כעופרת שלא יסבלו.

282. מה הוריד ה' יתברך מהשמים על המצרים בשעה שהים שהיו טובעים בים? תשובה: אבנים, גחלים, אש וברד גדול.

283. כיצד שמעו כל אומות העולם על קריעת ים סוף?
תשובה: הים היה גועש ונוהם כנהמת אריה שכועס והיה קולו של הים מקצה העולם לקצהו השני וכך שמעו כולם שנאמר: "שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת, אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד."

284. כיצד יצאו בני ישראל מתוך הים?
תשובה: בני ישראל הלכו דרך ארוכה בתוך הים והיה הים מקיפם מארבע רוחות השמים, אמר משה ריבונו של עולם כיצד אוציא אותם מכאן? מיד נעשה נס והרים הקדוש ברוך הוא את בני ישראל באוויר והיו מרחפים מעל המים עד היבשה שנאמר: "ישלח ממרום יקחני ימשני ממים רבים".

285. היו מצרים שעדיין לא נכנסו לים ועמדו על החוף כיצד הם מתו?
תשובה: היו המים יוצאים מן הים ורודפים אחריהם וסוחבים אותם לתוך הים ומטביעים אותם וכן הרוח הייתה מעיפה אותם כמו נוצות לתוך ליבו של הים.

286. מה קרה עם כל המצרים שנשארו במצרים?
תשובה: נעשה נס והים יצא מגבולו והגיע מימיו עד לתוך מצרים והיה סוחב את כל המצרים שהיו בבתיהם לתוכו.

287. מה הייתה סופה של ארץ מצרים?
תשובה: נשרפה כולה באש מן השמים ולא נשאר ממנה כי אם מעט משרידי הפירמידות.

(274) כיצד ניצול פרעה מן הים ומדוע?
תשובה: ה' יתברך עשה לו נס שיצליח לצאת מן הים ויישאר חי בכדי שיראה במו עינו את מפתו ויספר זאת לכל אומות העולם.

(275) כיצד התעשרו בני ישראל מהמצרים שטבעו בים?
תשובה: המצרים שרדפו אחרי בניי קישטו במרגליות יקרות, כסף וזהב את כל הכרכרות שלהם וגם פרעה נתן להם המון זהב בכדי לשכנע אותם שירדפו אחרי ישראל. וכשטבעו בים הכל צף והגיע עד ליבשה לפני בני ישראל וכך התעשרו כולם.

(276) במה שיחקו השר של הים והשר של היבשה?
תשובה: שרו של ים היה פולט אותם על היבשה ושרו של היבשה היה מעיף אותם חזרה לתוך הים והיו משחקים בהם כמו כדור.

(277) למי נעשה תחיית המתים ביום שנבקע הים?
תשובה: ליעקב אבינו, ה' יתברך החייה את יעקב כדי שיראה את גאולת בניו שנאמר: "וירא ישראל (יעקב נקרא ישראל) את מצרים מת על שפת הים. וכן לכל יב בני יעקב הייתה גם כן תחיית המתים וראו כולם את גאולת ישראל.

(278) לאיזו מעלה זכו כל ישראל בקריעת ים סוף? תשובה: כולם זכו להיות נביאים ואמרו שירה עם משה ואפילו התינוקות שבהם.

(279) מי אמר: "זה אלי ואנוהו"?
תשובה: אלו התינוקות שהיו בתוך רחם אמם ונעשה להם נס ונעשתה בטן אימם כזכוכית מאירה והיו רואים את הכל וכשראו את ה' יתברך, אמרו "זה אלי ואנוהו" כלומר זה ה' שהציל אותנו במצרים.

280) מרים הנביאה לקחה תוף ביזה וכל הנשים יצאו אחריה בתופים ובמחולות להודות לה' על הניסים. מניין היו להן תופים?
תשובה נשים צדקניות היו בנות ישראל, עוד בטרם יצאו ממצרים האמינו שה' יקרע להם את היס וכבר אז לקחו תופים ממצרים.

281) מה קרה להר המוריה בעת קריעת ים סוף?
תשובה: ההר נעקר ממקומו ועמד ליד היס והיה נראה המזבח של העקדה, ויצחק שוכב עליו וזה בכדי שיהיה לישראל זכות גדולה להינצל מהקטרוג של השטן.

288. אלו שלושה דברים בני ישראל שמרו במצרים, ואלו הדברים עמדו להם כזכות לגאולה?
תשובה: לא שינו את שמותם, לא החליפו את שפתם ולא שינו את מלבושם.

289. לאן הלכו בני ישראל לאחר קריעת ים סוף?
תשובה: הלכו למדבר שור שלוש ימים ולא מצאו מים לשתות מפני שכבר בשלב זה היו כאלו שירדו באמונתם בה' יתברך.

290. בני ישראל הגיעו למקום שנקרא מרתה, מדוע נקרא המקום בשם זה? תשובה: מפני שמצאו מים אך היו המים מרים מאד.

291. מה עשו העם כשראו שהמים מרים? תשובה: החלו להתלונן לפני משה שנאמר: "וילונו העם על משה לאמר מה נשתה"

292. כיצד הגיב משה שבאו העם להתלונן לפניו? תשובה: צעק בתפילה להשם יתברך שירחם ויורהו מה לעשות.

293. כיצד הצליחו לשתות מהמים במרה? תשובה: ה' שמע את תפילתו של משה וצווה עליו לקחת עץ מר ושמו "הרדופני" הגדל במים ועליו דומים לשושנים והם מרים מאד והם סס המוות לבהמה מפני הארס שיש בו. ואמר לו להשליכו למים ואז נמתקו המים וכך יכלו לשתות. וזהו נס הפלא ופלא שדווקא עץ מר בתוך מים מרים גרם למים להיות מתוקים, וזה בכדי לחזק את העם באמונתו יתברך.

294. מדוע השם יתברך העניש את העם במים המרים? תשובה: מפני שכשעמדו על שפת היס נשתהו המון זמן ולא רצו להיכנס, ובזה המעיטו באמונת השם.

295. במה נצטוו בני ישראל כשהיו במרה עוד בטרם קיבלו את התורה?
תשובה: נצטוו על השבת, כבוד אב, דיני קנסות, ופרה אדומה.

296. לאן פנו בני ישראל ממרה? תשובה: למקום שנקרא אלימה.

297. מה מצאו בני ישראל כשהגיעו לאלימה? תשובה: השם הכין להם י"ב עיינות מים ושבעים עצי דקל מלאים תמרים מתוקים וטעימים וכל דקל הוציא סוג תמר שונה מחברו. והכל היה מוכן להם מימי בראשית. י"ב עיינות כנגד י"ב שבטים ושבעים דקלים כנגד שבעים זקנים.

298. לאן פנו בני ישראל מאלימה? תשובה: נסעו וחנו סביב ים סוף וביום ט"ו באייר הגיעו למקום שנקרא מדבר סין.

299. כשהגיעו בני ישראל למדבר סין שוב התלוננו על משה ואהרון, על מה הם התלוננו?

תשובה: בט"ו באייר נגמר להם המצות שאפו בצאתם ממצרים ולכן באו והתלוננו כי אין להם מה לאכול וטענו כי היה עדיף למות במצרים ולא למות מרעב במדבר.

300. מה עשה השם יתברך כשמע את תלונת בני ישראל על שאין להם מה לאכול? תשובה: הוריד להם מן השמים.

פ ו ס

חידון לילדי ישראל

1. בזכותי בני ישראל התעשרו מאד במצרים, מי אני?
תשובה: מכת דם, שהיו המצרים קונים בכסף מים מהיהודים.
2. התחלפתי ובלעתי את של המצרים מי אני? תשובה: המטה של משה.
3. יצאתי עם פג'מה באמצע הלילה וכולם צחקו עלי. מי אני?
תשובה: פרעה המלך שיצא בליל מכת חושך לחפש את משה ואהרון וילדי ישראל צחקו עליו.
4. המצרים הכו בי, אך ככל שהכו בי הייתי מתרבה ומתרבה... מי אני?
תשובה: הצפרדע הענקית שיצאה מהיאור והמצרים הכו בה והייתה פולטת מפיה מאות צפרדעים קטנים.
5. מנסה כל הזמן להגיע לַיְדִית של הדלת אך לא מצליח, מי אני?
תשובה: פרה הרשעה שהיה גובהו חצי מטר.
6. אני לא אדם, ועל אף האש הגדולה והבוערת נשארתי כמו שאני, מי אני?
תשובה: הסנה הבוער.
7. ה' אמר לי להוריד אותם מעלי מי אני ומה הורדתי?
תשובה: משה, והוריד את נעליו ליד הסנה הבוער.
8. ברחתי כי הייתי צמא אך זכיתי שמשה הרים אותי על זרועותיו מי אני?
תשובה: הגדי שברח למשה בשעה שהיה רועה את צאן יתרו, ומשה רדף אחריו וכשראה שהיה צמא ורצה לשתות הרים אותו והחזירו לאמו.
9. אותנו המצרים לא הצליחו לעשות מי אנחנו? תשובה: הכינים שהיו במכת כינים וניסו המצרים לעשות גם הם, אך לא הצליחו מפני שהכשפים לא מצליחים בגודל קטן כמו הכינה.
10. שמרתי עליו והוא החזיק לי טובה. מי אני?
תשובה: היאור, שכאשר משה היה בתיבה היאור לא הזיק לו ומשה לא רצה להכות אותו במכות דם וצפרדע.

11. הייתי המתרגם של משה מי אני? תשובה: אהרון אחיו של משה.
12. אני אשה ועשיתי ברית לשני ילדים, מי אני? תשובה: ציפורה אשתו של משה שעשתה ברית לשני בניה אליעזר וגרשום בדרך במדבר.
13. מי אמר: ה' הוא הצדיק ואני ועמי הרשעים? תשובה: המלך פרעה.
14. הייתי למצרים עבה, שחור וכואב מאד מי אני? תשובה: מכת חושך.
15. אותי כולם אוהבים תמיד ובמיוחד מחכים לי בפסח. מי אני? תשובה אליהו הנביא.
16. כולם מנקים אותי, מסלקים אותי, שורפים אותי, מבטלים אותי, ולאחר הפסח כולם אוהבים אותי מי אני? תשובה: החמץ.
17. אותי קשרו למיטה ובסוף הוא יצא גדול... מי אני ומי הוא? תשובה: אני הכבש שקשרו אותי למיטה והוא "שבת הגדול".
18. מי הוא נשיא ישראל המוזכר בכורך בליל הסדר? תשובה: הלל הזקן.
19. מתי אפשר לקיים מצוות אכילת חמץ, מצה, מרור, וקורבן פסח באותו הרגע? תשובה: פסח שני יד אייר.
20. אני היחיד שזכיתי להיות על כתפיו של משה, מי אני? תשובה: הגדי שברח לחפש מעיין בכדי לשתות מים ומשה רדף אחריו וכשראהו שותה מים רחם עליו והרים אותו על כתפיו.
21. הוא לא יודע, אני גאון, השלישי פשוט והאחרון חבל שבא מי אנחנו? תשובה: 4 בניס שבהגדה.
22. כל השיר בסוף ההגדה התחיל ממני מי אני? תשובה: חד גדיא.
23. הוא אחד ואנחנו שניים מי הוא ומי אנחנו? אחד מי יודע אחד.. אחד אלוקינו. שניים מי יודע.. שני לוחות הברית.
24. היינו יחד במכות מצרים אני קפוא והיא חמה מי אנחנו? תשובה: מכת ברד ואש שירדו יחד.

25. הוא הרים אותי על הכתפיים והחזיר אותי לאמא מי הוא? ומי אני?
תשובה: משה והגדי שברח לשתות מים ולאחר ששתה הרימו על כתיפו
והחזיר לאמו.

26. אכלנו אותו במדבר והיה לו טעם נפלא מהו המאכל? תשובה המן.

27. אני חיכיתי לו והוא המתין לי מי אני ומי הוא? תשובה: מרים שחיכתה
ליד היאור כשהיה משה בתיבה. והוא משה שהמתין למרים שבעה ימים
לאחר שנצטרעה על שדברה עליו לשון הרע.

28. כשבאו אלי ביום פסח הכנתי להם לשונות של חרדל. מי אני ומי הם?
תשובה: אברהם ושלושת המלאכים.

29. אנו ארבע והם שלושה יחד איתם נהיה תשעת אבות העולם. מי אנחנו
ומי הם? תשובה: ארבע אמהות, שלושה אבות ואדם וחווה.

30. אותי שומרים משנה לשנה ובליל הסדר כולם מחזיקים אותי. מי אני?
תשובה: ההגדה

בשנה הבאה בירושלים הבנויה חג שמח וכפר

